

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**PLATEBNÍ BILANCE České republiky
(případová studie zadluženosti)**

Andrea Blaháčková

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomiky

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Andrea Blaháčková

Podnikání a administrativa

Název práce

Platební bilance České republiky (případová studie zadluženosti)

Název anglicky

The balance of Payments of the Czech Republic (Case study of debt)

Cíle práce

Cílem práce je provést analýzu vývoje platební bilance České republiky s důrazem na rozbor zadluženosti země v průběhu let.

Metodika

V této práci budou použity deskriptivní a komparativní metody zkoumání.

Doporučený rozsah práce

50 – 60 stran

Klíčová slova

platební bilance, běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí, zahraniční dluh

---

Doporučené zdroje informací

HOLMAN, R., *Ekonomie 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-387-6
KUBIŠTA, Václav. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Aleš Čeněk, Plzeň 2009.
PLCHOVÁ, B. a kolektiv, *Zahraniční a ekonomické vztahy ČR*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2007. 154 s. ISBN 978-80-245-1285-3.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

doc. Ing. Mansoor Maitah, Ph.D. et Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2015

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 25. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci „Platební bilance České republiky (případová studie zadluženosti)“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu literatury a citovány v práci. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 1. 3. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Mansoor Maitah, Ph.D. et Ph.D., za drahocenný čas a odbornou pomoc, rady, připomínky a konzultace, které mi věnoval při zpracování této diplomové práce.

Platební bilance České republiky (případová studie zadluženosti)

The Balance of Payments of the Czech Republic (Case study of debt)

Souhrn

Diplomová práce se zabývá platební bilancí České republiky. Práce je rozdělena do dvou částí. První část obsahuje literární rešerši, druhá část popisuje platební bilanci a zadluženost České republiky v průběhu let 1993 až 2013.

V rámci literární rešerše je popsána definice platební bilance, její transakce a další pojmy týkající se popisu platební bilance. Poměrná část je věnována struktuře platební bilance (horizontální, vertikální), nadále jsou popsány jednotlivé účty platební bilance a jejich složky. Zahraniční zadluženost uzavírá první část práce. Teoretická část práce je zpracována z podkladů odborné literatury a dostupných internetových zdrojů.

Případová studie neboli praktická část platební bilance České republiky je zpracována na základě podkladů uveřejněných na stránkách České národní banky a Českého statistického úřadu.

Klíčová slova

Platební bilance, běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí, zahraniční dluh, kreditní a debetní operace

Summary

This thesis is written about the balance of payments of the Czech Republic. The thesis is divided into two parts. The first part contains of literature search, the second part describes the balance of payments and the debt of the Czech Republic during the years 1993 to 2013.

Within the literature review is described the definition of the balance of payments, its transaction and other terms related to the description of the balance of payments. The proportional part is devoted to the structure of the balance of payments (horizontal, vertical), henceforward are described the individual accounts of the balance and their components. Foreign debt closes the first part of the work. The theoretical part is prepared using information in literature and in available Internet sources.

Case study, or if the practical part of the balance of payments of the Czech Republic has been prepared on the basis of information published on the website of the Czech National Bank and the Czech Statistical Office.

Keywords

Balance of payments, Current account, capital account, financial account, net errors and omissions, foreign debt, credits and debits transaction

Obsah

Obsah.....	8
1. Úvod	10
2. Cíl a metodika práce	11
2.1. Cíl práce.....	11
2.2. Metodika.....	11
3. Literární rešerše	12
3.1. Platební bilance	12
3.2. Princip podvojnosti v platební bilanci.....	12
3.3. Transakce platební bilance	12
3.4. Struktura platební bilance	13
3.4.1. Horizontální struktura	14
3.4.2. Vertikální členění.....	17
3.5. Vnější ekonomická rovnováha.....	17
3.5.1. Salda platební bilance.....	18
3.5.2. Vládní zásahy do vnější ekonomické rovnováhy.....	20
3.5.3. Tvar vnější ekonomické rovnováhy	21
3.6. Rovnováha platební bilance.....	22
3.6.1. Mechanismy vyrovnávání platební bilance	22
3.7. Zahraniční zadluženost.....	25
3.7.1. Širší a užší pojetí zahraničního dluhu	25
3.7.2. Příčiny vzniku zahraniční zadluženosti.....	26
3.7.3. Stadia zadluženosti.....	27
3.7.4. Důsledky zahraničního zadlužení	27
3.7.5. Důsledky veřejného dluhu	29
3.8. Investiční pozice	29
4. Vlastní zpracování	30
4.1. Vývoj hlavních účtů platební bilance ČR.....	30
4.2. Běžný účet platební bilance	31
4.2.1. Obchodní bilance	31
4.2.2. Bilance služeb	34

4.2.3.	Bilance výnosů.....	38
4.2.4.	Běžné převody	41
4.3.	Kapitálový účet	44
4.4.	Finanční účet.....	46
4.5.	Změny devizových rezerv	49
4.6.	Investiční pozice České republiky	53
4.6.1.	Zahraniční zadluženost.....	55
4.6.2.	Krátkodobá a dlouhodobá zadluženost	57
4.7.	Mezinárodní postavení platební bilance České republiky	60
5.	Závěr	62
6.	Seznam Literatury	64
7.	Přílohy.....	66

1. Úvod

Pojem platební bilance představuje jednu z makroekonomických položek, která slouží k hodnocení a analýze vývoje ekonomiky země. PB podává přehled o ekonomických transakcích, které byly uskutečněny s ostatními zeměmi. Tyto procesy jsou zaznamenány na jednotlivých účtech (běžný účet, finanční účet, kapitálový účet, změny devizových rezerv a samozřejmě účet chyb a opomenutí). Platební bilanci sestavuje a uveřejňuje Česká národní banka. Ta ji kompletuje na základě doporučení a standardů Mezinárodního měnového fondu, protože PB by měla být mezinárodně srovnatelná s odpovídající vypočítací schopností. V průběhu let se struktura platební bilance měnila. Nejprve byl kladen důraz na transakce zboží, ale později s vývojem ekonomických teorií se vše rozšířilo i o jiné ekonomické toky.

Česká republika představuje malou zemi, která obchoduje s ostatními zeměmi, protože některé zboží a služby si nemůže zajistit sama anebo je výhodnější je dovážet ze zahraničí. Zásadní krok pro Českou republiku byl vstup do Evropské unie, na jejímž základě byly rozšířeny možnosti, a to například i v podobě nových trhů a pohybu osob, zboží a kapitálu. Zásadní vliv představují i finanční prostředky vkládané zahraničními investory.

Dalším důležitým pojmem je zahraniční zadluženost, která je přehledem finančních pasiv sektorů ekonomiky vůči nerezidentům. Tyto údaje o zahraniční zadluženosti jsou zároveň součástí investiční pozice. Ta představuje rozdíl mezi finančními aktivy a pasivy za všechny sektory ve vztahu k zahraničí. Sledování investiční pozice poskytuje důležité informace, na jejichž základě se rozhoduje nejen země o nasměrování měnové politiky, ale i investoři o umístění svého kapitálu.

2. Cíl a metodika práce

2.1. Cíl práce

Cílem této diplomové práce je provést analýzu platební bilance České republiky. Práce bude zahrnovat jak analýzu jednotlivých účtů, tak i celkového salda, a to v průběhu let 1993 až 2013. Tato analýza by měla napomoci k odhalení některých příčin jednotlivých pohybů na účtech a celkových sald. Práce by měla také odhalit, zda se zahraniční zadluženost České republiky pohybuje ve zdravé míře. Závěrem práce bude zhodnocena platební bilance jako celek po sledované období.

2.2. Metodika

Diplomová práce je zpracována na základě prostudovaných materiálů, jako jsou odborné literatury a důležité internetové zdroje, které slouží k pochopení problematiky. V práci budou použity komparativní a deskriptivní metody zkoumání.

Teoretická část je podkladem pro část praktickou a zabývá se platební bilancí a jejími jednotlivými složkami. Cílem teoretické práce je vytvořit srozumitelný a hlavně přehledný podklad pro praktickou část.

Praktická část diplomové práce se pak bude zabývat analýzou platební bilance v jednotlivých letech. Na základě analýzy bude zhodnocena situace o stavu a vývoji české ekonomiky v průběhu let. V rámci praktické práce bude využito statistických údajů, které jsou zveřejněny Českou národní bankou (centrální banka) a Českým statistickým úřadem.

3. Literární rešerše

3.1. Platební bilance

Platební bilance představuje transakce domácí ekonomiky se zahraničím za určité časové období. O platební bilanci lze také říci, že je to statistický záznam, který systematicky shrnuje ekonomické transakce. (Holman, 2001)

Rozdílnost sledování dat platební bilance lze přisuzovat rozdílnosti přístupů centrální banky každé země. Příkladem je Česká republika, ta sleduje platební bilanci v měsíčních, ale i čtvrtletních a ročních intervalech. (Plchová, 2007)

3.2. Princip podvojnosti v platební bilanci

Princip podvojnosti spočívá v tom, že každá kreditní transakce zaznamenána v platební bilanci má zároveň svou debetní transakci a naopak. Proto platební bilance má nulové saldo. (Plchová, 2007)

3.3. Transakce platební bilance

Pod pojmem transakce platební bilance si lze představit směnu zboží, služeb, důchodu i kapitálu mezi rezidenty dvou zemí. Na běžném a kapitálovém účtu jsou zaznamenávány transakce platební bilance. Zaznamenání je založeno na obrátovém principu – např. podobně jako příjmy a výdaje, ale jedná-li se o položky na finančním účtu, pak se zaznamenávají jako čistá změna aktiv a pasiv. (Plchová, 2007)

Transakce v platební bilanci – KREDITNÍ POLOŽKY (+)

- snížení pohledávek (= stažení depozit ze zahraničí)
- export statků
- příliv důchodů a transferů

- import kapitálu
- zvýšení závazků (přijaté úvěry a vklady, prodej obligací)

Transakce v platební bilanci – DEBETNÍ POLOŽKY (-)

- odliv důchodů a transferů
- dovoz statků
- export kapitálu
- snížení závazků (odliv depozit nerezidentů, splácení úvěrů)
- zvýšení pohledávek (přímé investice v zahraničí, růst vkladů v zahraničí, nákup obligací)

3.4. Struktura platební bilance

Česká republika je členem Mezinárodního měnového fondu, v rámci této spolupráce sestavuje platební bilanci v souladu s jejich doporučeními, pro přehlednost, orientaci a vypovídací schopnost. Platební bilance se dělí na vertikální a horizontální strukturu.

V rámci vertikální struktury je platební bilance rozdělena na kredit, debet a saldo. Každá z těchto položek představuje jeden sloupec. Pod kreditními transakcemi si lze představit ty, které způsobují zvyšování devizové nabídky, zjednodušeně řečeno - příliv peněz ze zahraničí do domácí ekonomiky. Opakem kreditních transakcí jsou debetní, které zaujímají druhý sloupec. Debetní transakce snižují devizovou poptávku a tím představují odliv peněz z domácí ekonomiky do zahraničí. Třetí sloupec je nazýván saldem. Saldo je tedy rozdíl kreditních a debetních transakcí. Pro zachování podvojného principu je každá transakce v platební bilanci zaznamenávána dvakrát. Některé transakce Centrální banky jsou pouze odhadované, proto se součet kreditních a debetních operací ve skutečnosti nerovná.

Dalším dělením je již zmiňované horizontální dělení, kdy se platební bilance dělí do pěti základních skupin. Každá z těchto skupin se nadále dělí na jednotlivé

položky. Podrobnější dělení napomáhá k hlubší analýze platební bilance. (Plchová, 2007)

3.4.1. Horizontální struktura

Horizontální struktura platební bilance je tvořena z několika základních účtů, přesněji z pěti, a to podle jejich společných znaků. Tyto účty se nadále rozdělují. (Brčák a kol., 2010)

1) Běžný účet

- Obchodní bilance – vývoz a dovoz zboží
- Bilance služeb – vývoz a dovoz služeb
- Bilance výnosů
- Bilance běžných převodů

2) Kapitálový účet

3) Finanční účet

- Přímé zahraniční investice
- Ostatní investice
- Finanční deriváty
- Portfoliové deriváty

4) Saldo chyb a opomenutí

5) Změna devizových rezerv

1) Běžný účet

Běžný účet je tvořen ze samostatných položek, v nichž jsou sledovány jednotlivé skupiny služeb, zboží, výnosů i transferů - zaznamenává tedy mezinárodní transakce nefinančních povah, ale s ekonomickou hodnotou.

Obchodní bilance představuje bilanci zboží. Zde je zachycen import i export statků probíhajících mezi tuzemskem a zahraničím.

Bilance služeb zahrnuje turismus, dopravu a služby – licence, poplatky, pojišťovnictví atd.

Příjmy a náhrady tuzemců plynoucí ze zaměstnání, vykonávaném v zahraničí, plus příjmy a náhrady cizinců za odvedenou práci na území České republiky sleduje **bilance výnosů**. Zároveň sem patří příjmy a výdaje z investic v zahraničí jako úroky i dividendy. (Kubišta a kol., 2009)

Bilance běžných převodů obsahuje převody vládní i soukromé. Soukromé transfery zahrnují dary, příspěvky institucím ze soukromých zdrojů, dědictví atd. Vládní transfery pak jsou finanční i hmotnou pomocí mezinárodní úrovně – dary, příspěvky ze státního rozpočtu. Zásadním rozdílem je to, že nevzniká povinnost ani nárok na protihodnotu. (Durčáková a spol., 2007)

2) Kapitálový účet

Kapitálový účet zaznamenává převody kapitálového charakteru. Podrobněji lze říci, že na kapitálovém účtu jsou zakreslovány transakce související s promíjením dluhu, převodem vlastnických práv k fixnímu aktivu i s převody nehmotných práv (patenty, autorská práva), převody nefinančních hmotných aktiv a samozřejmě transakce připadající k migraci obyvatelstva. (Plchová, 2007)

3) Finanční účet

Přehled toku mezinárodního kapitálu nalezneme na finančním účtu, který je členěn ze dvou hledisek. Prvním je rozdělení na krátkodobý nebo dlouhodobý kapitál a druhým hlediskem je charakter investování, který zahrnuje portfoliové i přímé investice a ostatní.

Přímé investice představují první ze tří složek finančního účtu. Aby byl kapitálový tok přímou investicí, musí splňovat určitý stupeň kontroly zahraničního podniku. Nejčastěji je zde zařazen pohyb kapitálu, jenž získá 20% až 25% podíl na celkovém kapitálu.

Druhou složkou jsou **portfoliové investice**, někdy také nazývané nepřímé investice. Ty zahrnují nákup a prodej dluhových a majetkových cenných papírů. (Durčáková a spol., 2007)

Ostatní investice jsou úvěry poskytnuté z tuzemska do zahraničí či naopak. Jsou rozděleny dle časového hlediska na krátkodobé a dlouhodobé a ze subjektivního pohledu na úvěry přijaté, nebo naopak poskytnuté centrální bankou, obchodní bankou anebo ostatními sektory a samozřejmě i vládou. (Plchová, 2007).

4) Saldo chyb a opomenutí

Saldo chyb a opomenutí zaujímá specifickou roli. Jedním z důvodů je to, že je dopočítávána až po sestavení platební bilance, protože ČNB řadu transakcí jen odhaduje, jako je třeba cestovní ruch, dovoz a vývoz zboží (bez povinnosti proclení), dalším důvodem jsou ilegální transakce. V saldu chyb a opomenutí jde tedy o rozdíl mezi součty kreditních a debetních položek tak, aby PB byla vyrovnaná a její saldo bylo nulové. (Plchová, 2007).

5) Změny devizových rezerv

Změny devizových rezerv obsahují záznamy o užití či zvýšení devizových rezerv centrální banky i ministerstva financí. Mezi devizová aktiva lze zařadit zlato, státní CP cizích vlád, cizí volně směnitelné měny v hotovosti u zahraničních institucí (bank).

Centrální banka obchoduje – nakupuje a prodává devize tak, aby zabezpečila stabilitu devizových nabídek, poptávek a devizového kurzu. Dalším cílem CB je pomocí změny devizového kurzu podpoření (omezení) přechodu výrobků přes hranice - zvýšením nabídky deviz se sníží devizové rezervy, a tím by se mělo docílit zhodnocení kurzu domácí měny.

CB má k dispozici dvě varianty jak ovlivnit domácí měnu pomocí devizových rezerv. První varianta je taková, že **zvýšení devizových rezerv** povede k tlaku na znehodnocení kurzu domácí měny. Centrální banka nakupuje devize a tím zvýší

devizové poptávky a samozřejmě prodej domácí měny (poptávka po domácí měně se zvýší). Podporuje export i za předpokladu, že inflace bude nadále růst.

Druhá varianta zahrnuje naopak **snížení devizových rezerv**, působí na zhodnocení kurzu domácí měny. Tento krok zahrnuje prodej deviz a tím zvýšení nabídky deviz a zvýšení poptávky po domácí měně. Výsledkem je nejen snížení exportu, ale i pokles inflace. (Klíma, 2006)

3.4.2. Vertikální členění

V rámci vertikálního členění se platební bilance rozděluje na kreditní a debetní položky.

Kreditní operace - „ve prospěch“ „dal“ „+“

Jde o příliv peněz ze zahraničí do tuzemské ekonomiky (v návaznosti na příliv peněz se zvyšuje nabídka deviz v tuzemsku).

Přírůsteky mají pozitivní (zlepšující) vliv na výsledek platební bilance. (Heczko, 2007).

Debetní operace - „na vrub“ „má dáti“ „-“

Jestliže kreditní přírůstek má pozitivní vliv na platební bilanci, pak právě debetní operace zhoršují platební bilanci. Obecně řečeno, debetní operace představují odliv peněz z tuzemské ekonomiky do zahraničí.

S touto situací souvisí zvyšující se zájem o devizy. (Heczko, 2007)

3.5. Vnější ekonomická rovnováha

Základním požadavkem platební bilance je to, aby byla účetně vyrovnána. K tomuto slouží již zmiňovaný podvojný zápis transakcí. Hodnotíme-li platební bilance, pak jako tzv. tvar vnější ekonomické rovnováhy.

Salda platební bilance se využívají pro určení tvaru vnější ekonomické rovnováhy. Při volbě salda platební bilance se musí vzít v úvahu typ ekonomiky, ale i kurzový režim, protože v režimech plovoucího kurzu se výkonové bilance

vyrovnávají rozdílným způsobem než u režimu pevného kurzu. Mezi salda pro určení tvaru vnější ekonomické rovnováhy lze zařadit tato: saldo obchodní bilance, saldo běžného účtu, saldo základní bilance, saldo výkonové bilance a celkové saldo. (Plchová, 2007)

3.5.1. Salda platební bilance

a. Saldo obchodní bilance

Toto saldo přináší informace o zboží vyvezeném a dovezeném za určité období. Přesněji řečeno zda je ve sledovaném období více zboží vyvezeno či přivezeno.

Saldo lze spočítat pomocí obecné rovnice salda obchodní bilance:

$$\mathbf{OB = - (BS + BV + BP + K\acute{U} + F\acute{U} + CH + \Delta DR)}$$

Pokud má saldo obchodní bilance vysoký podíl na saldu výkonové bilance pak je na místě využití důkladnější analýzy. K posouzení celkové vnější rovnováhy platební bilance nelze využít jen saldo obchodní bilance, a to z důvodu, že možný deficit obchodní bilance by mohl být financován přebytkem jiných položek v rámci běžného účtu. (Plchová, 2007)

Obchodní bilance může být ovlivněna následujícími faktory:

Nominálním měnovým kurzem při zhodnocení domácí měny dochází ke zdražování vývozu a ke zlevňování dovozu (roste dovoz a klesá vývoz).

Změnou cenové hladiny v domácí ekonomice i zahraničí tento fakt také ovlivňuje dovoz i vývoz. V případě, že příjmy v domácí ekonomice rostou rychleji než příjmy v zahraničí, pak domácí služby a výrobky jsou na trhu dražší (roste dovoz a klesá vývoz).

Ochranářskými opatřeními, a to v podobě cla a různých kvót.

b. Základní bilance (saldo běžného účtu)

Saldo běžného účtu je při posuzování vnější ekonomické rovnováhy považováno za rozhodující. Na rozdíl od salda výkonové bilance má lepší vypovídací schopnost. Aby se země nepotýkala se závažnými problémy, byla stanovena hranice hrubého domácího produktu, pod kterou by schodek tohoto salda neměl klesnout. Pokud se země nechce dočkat problémů, tak by tato hranice měla být respektována.

Obecná rovnice salda běžného účtu je následující:

$$\mathbf{B\dot{U} = OB + BS + BV + BP = - (K\dot{U} + F\dot{U} + CH + \Delta DR)}$$

Při zkoumání tohoto salda je zřejmé, že je přímo závislé na investiční pozici země. Jestliže se zvyšuje deficit běžného účtu, pak se zhoršuje i investiční pozice země. V důsledku této situace se zhorší platební bilance výnosů a tím může dojít i k dalšímu prohloubení schodku běžného účtu.

Deficit financovaný přílivem krátkodobého kapitálu nebo ze snižujících se devizových rezerv je z dlouhodobého hlediska neudržitelný. Pokud země neodstraní deficit, pak domácí měna bude s velkou pravděpodobností vystavena deprivačním tlakům. (Plchová, 2007)

c. Saldo výkonové bilance

V rámci vypovídací schopnosti lze saldo výkonové bilance zařadit mezi salda s lepší vypovídací schopností, nicméně na základě použití tohoto salda není možné posuzovat tvar vnější ekonomické rovnováhy.

Obecná rovnice salda výkonové bilance je definována:

$$\mathbf{OB + BS = - (BV + BP + K\dot{U} + PZI + PFI + FD + OI + CH + \Delta DR)}$$

Saldo výkonové bilance nám poskytuje informaci o tom, kolik bylo do zahraničí poskytnuto výkonů. Vznikne-li deficit této bilance, pak i přesto nemusí dojít ke kurzovým potížím, protože lze využít několika možností jak deficit bilance financovat.

Lze využít i modifikovanou verzi rovnice výkonové bilance a to v případě, že ekonomika financuje saldo výkonové bilance pomocí výnosů.

$$\text{Vzorec: } VB = OB + BS + BV = - (KÚ + PZI + PFI + FD + OI + CH + \Delta DR)$$

Obecně se doporučuje zahrnovat bilanci výnosů do výkonové bilance z jednoho prostého důvodu, a to protože země nakupují zejména služby (nikoliv kapitál či práci) na mezinárodním trhu a tedy se platí výkony výrobních faktorů.

Závěrem lze říci, že saldo výkonové platební bilance představuje kumulativní saldo bilance služeb a obchodní bilanci (= rozdíl mezi dovozem a vývozem zboží i služeb). (Plchová, 2007)

d. Saldo maximální likvidity

Toto saldo lze nazvat i jako celkové saldo platební bilance. Smysl ho má sledovat v režimu pevného kurzu anebo v režimu řízeného plovoucího kurzu. Levá strana zobrazuje formy přílivu kapitálu, z dlouhodobého hlediska je možné z něho financovat schodek BÚ aniž by byla ohrožena domácí ekonomika. (Plchová, 2007).

V případě, že by výsledná hodnota salda byla 0, pak ani tento výsledek nezaručuje dosažení střednědobé ani dlouhodobé vnější rovnováhy země. (Durčáková a spol., 2007).

Obecná rovnice salda maximální likvidity (celkové saldo platební bilance):

$$BÚ + KÚ + FÚ + CH = - \Delta DR$$

3.5.2. Vládní zásahy do vnější ekonomické rovnováhy

Vznikne-li nerovnováha, pak stát (země) má určité pravomoci zasáhnout, a ovlivnit vzniklou situaci. Země zásahy provádí pomocí nástrojů hospodářské, fiskální nebo monetární politiky. Všechny již zmíněné nástroje představují netržní nástroje. Nastane-li situace, kdy vláda země musí ovlivnit schodek běžného účtu, pak

sníží vládní výdaje. Tento úkon zároveň ovlivní důchody i dovoz, a to tak, že se oba dva ukazatele sníží.

Dalšími možnými zásahy vlády pro snížení importu (dovozu) a posílení exportu (vývozu) jsou – subvence exportérům, cla, kvantitativní restrikce, dovozní depozita, tzv. **protektionistická opatření**. Nebo lze ovlivnit cenu vyváženého a dováženého zboží, a to pomocí **devaluace** či **revaluace** domácí měny. Tento postup se uplatňuje v systému fixního měnového kurzu. (Jiránková a kol., 2010)

3.5.3. Tvar vnější ekonomické rovnováhy

„Z hlediska platební bilance pojem vnější ekonomická nerovnováha nedává příliš smysl, protože platební bilance jako celek je vždy vyrovnána. Rovněž platební bilance bez zohlednění položky změna devizových rezerv je vždy vyrovnána, pokud centrální banka neintervenuje na měnovém trhu, což je ovšem zaručeno pouze v režimu s volně plovoucím kurzem domácí měny. Je samozřejmě pravda, že devizové rezervy centrální banky se mění i v případě, že centrální banka neintervenuje na devizovém trhu.“ (Plchová, 2007).

Na základě již zmíněné citace z knihy paní Plchové je přijatelnější popisovat tuto problematiku jako **tvar vnější ekonomické rovnováhy**, nikoliv jako vnější ekonomickou rovnováhu (nerovnováhu). Z dlouhodobého hlediska existuje riziko v podobě pozvolného i skokového znehodnocení měny, které pozmění tvar vnější ekonomické rovnováhy. (Plchová, 2007)

Nastane-li situace, kdy domácí subjekty dovážejí větší množství služeb a zboží, pak deficit nemohou financovat čistými výnosy či přijatými transfery ze zahraničí. Tato situace vyžaduje vývoz aktiv a získaný kapitál je použit na schodek běžného účtu. Podobný princip funguje, i když domácí subjekty vyvázejí zboží a služby ve větší míře než je tomu u dovozu. Oproti předešlé situaci vznikne přebytek zahraniční měny, proto se skupují zahraniční aktiva, a to má za důsledek umožnění zahraničním subjektům nakupovat zboží a služby zase od nás. Z dlouhodobého hlediska není ani jedna situace udržitelná.

Za vhodný tvar vnější ekonomické rovnováhy se považuje tvar dlouhodobě udržitelný, u kterého se nepředpokládá, že nastane tzv. situace měnové krize. (Plchová, 2007)

3.6. Rovnováha platební bilance

Rovnováha platební bilance a účetní vyrovnanost platební bilance neznamena totéž. **Účetní vyrovnanost** nastává pokaždé, jelikož platební bilance obsahuje i změnu devizových rezerv. Jak již bylo zmíněno výše, tak změna devizových rezerv je vyrovnávací položkou.

Z dlouhodobého hlediska není vhodné využívat k vyrovnávání platební PB jen změnu devizových rezerv. Aby nebyla vyčerpána devizová rezerva, tak je nutné buď zvyšovat přebytek finančního účtu, anebo snižovat schodek běžného účtu. **Platební rovnováha** nastane v případě, že schodek běžného účtu bude pokryt přebytkem finančního účtu. (Holman, 2001)

3.6.1. Mechanismy vyrovnávání platební bilance

Mechanismy vyrovnávání PB se liší podle toho, jaká měnová politika je v zemi aplikována.

A. Fixní měnový kurz

1. Důchodový mechanismus

Důchodový mechanismus vychází z vlivu deficitu nebo přebytku na běžných účtech na agregátní poptávky a reálný produkt. V případě, že se v domácí ekonomice více dováží, pak většina zdrojů je uvolněna na růst produkce v zahraničí a tím snižuje možné zdroje na domácí produkci, vše se odrazí v poklesu hrubého domácího produktu a samozřejmě i v poklesu dovozu. (Helísek, 2002)

2. Cenový mechanismus

Udržení vnější ekonomické rovnováhy dochází pomocí přizpůsobení cen. Cenový mechanismus vychází z několika vazeb:

Kurzová intervence CB je restriktivní měnovou politikou spojenou s růstem úrokové sazby.

Pokles agregátní poptávky vede při klasické křivce AS k poklesu cenové hladiny a tím k růstu čistého exportu.

Deficitní NX vede k tlaku na znehodnocení kurzu domácí měny. (Helísek, 2002)

B. Pohyblivý měnový kurz

Ekonomiky s plovoucím kurzem aplikují pouze měnový mechanismus.

1. Měnový mechanismus

Základním předpokladem měnového přístupu je systém plovoucího měnového kurzu, který slouží k vyrovnání platební bilance a tímto se liší od ostatních metod. Princip spočívá ve změně relativních cen (dovozních a vývozních) vyvolávané pohyby měnového kurzu. (Helísek, 2002)

3.6.2 Kurzová pružnost dovozu a vývozu a vyrovnávání platební bilance

Následující postup se výrazně liší od důchodového přístupu. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že tento princip kurzového mechanismu vyrovnávání platební bilance je založen na předpokladu pohyblivého měnového kurzu.

Funkčnost se zakládá na změně relativních cen, kdy se porovnávají vývozní ceny s dovozními. Změny relativních cen jsou způsobené změnou měnového kurzu a tato změna byla zapříčiněna reakcí na nenulové saldo běžného účtu. Znehodnotí-li se domácí měna, pak vznikající deficit běžného účtu povede k poklesu vývozní ceny a samozřejmě k zvýšení ceny dovozní. Tato situace se odrazí ve zhoršené směnné relaci a může dojít ke zvýšení konkurenceschopnosti tuzemských firem. (Plchová, 2007)

- **Marshall – Lernerova podmínka**

„Marshallova a Lernerova podmínka se pokouší odpovědět na otázku, zda skutečně znehodnocení domácí měny povede k postupnému odstranění vznikajícího deficitu běžného účtu.“ (Plchová a kol. 2007)

Marshall-Lernerova podmínka vyjadřuje to, že deprecie domácí měny zapříčiní změnu čistého vývozu. **Zvýšení čistého vývozu** nastane v případě, že součet cenových elasticit vývozu a dovozu bude větší než jedna. Oproti tomu, když je součet těchto elasticit menší jak jedna, pak deprecie povede ke **snížení čistého vývozu**.

Pojem cenová elasticita dovozu je vyjádřen takto: O kolik procent se změní množství dovozu, změní-li se dovozní cena o jedno procento. Definice cenové elasticity vývozu lze popsat takto: O kolik procent se změní množství vývozu, změní-li se vývozní cena o jedno procento. (Holman, 2001)

- **Odlišnost keynesiánského a monetaristického přístupu k PB**

Oba tyto směry se liší v názoru na možné příčiny nerovnováhy. Monetaristé jsou přesvědčení o tom, že za nerovnováhu platební bilance je odpovědná nerovnováha na trhu peněz. Z tohoto důvodu nemohou přistoupit na keynesiánskou simulaci, kdy je ovlivnění způsobeno vládními nákupy zboží a služeb. „Současně však dle monetaristů v systému fixního kurzu nemůže země v dlouhém období provádět autonomní monetární politiku, tudíž zvyšovat, či snižovat peněžní zásobu.“ (Mezinárodní ekonomie – Martina Jiránková) V případě, že nastane situace, kdy poklesne peněžní zásoba, pak vznikne přebytek platební bilance a zároveň vzrostou rezervy. V opačné situaci, kdy země pomůže k růstu peněžních zásob, vznikne schodek platební bilance a samozřejmě se sníží devizové rezervy. Z tohoto důvodu i monetaristé připouštějí, že autonomní monetární politiku lze udržet v systému floatingu. (Jiránková a kol, 2010)

3.7. Zahraniční zadluženost

Zahraniční zadluženost je úzce spjata s pojmem platební bilance. Zahraniční zadluženost lze vyjádřit v širším a užším pojetím. Větší podíl na zahraničním dluhu tvoří soukromé podniky, a to z toho důvodu, že stát si peněžní prostředky půjčuje v zahraničí jen v nutných případech. Jedním z důvodů zvyšování zahraničního dluhu státem je například krytí schodku státního rozpočtu. (Helísek, 2002)

3.7.1. Širší a užší pojetí zahraničního dluhu

Jsou-li do dluhu zahrnuty veškeré závazky domácích subjektů vůči zahraničí, pak se jedná o širší pojetí zahraničního dluhu. Dále jsou zde obsaženy peněžní úvěry, vklady u bank, podíly na kapitálu, obligace, ale i závazky ve formě dodávek zboží či jiných výkonů.

Vyloučením přímých zahraničních investic a majetkových cenných papírů z výpočtu vznikne užší pojetí zahraničního dluhu. Hrubá zadluženost je tedy tvořena závazky vůči zahraničí k určitému datu.

Zahraniční zadluženost je v podstatě investiční pozice vůči zahraničí. Dluh představuje veškeré závazky tuzemských subjektů vůči zahraničí a naopak i veškeré pohledávky zahraničí vůči tuzemským subjektům. Závazky v sobě zahrnují položky, jako jsou úvěry, obligace, vklady u bank, pohledávky v podobě dodávek zboží (nebo podobných výkonů), akcie atd. (Helísek, 2002)

Brutto dluh – (hrubý)	Závazky domácích subjektů
Netto dluh – (čistý)	Závazky domácích subjektů ponížené o pohledávky vůči zahraničí

3.7.2. Příčiny vzniku zahraniční zadluženosti

Příčiny vzniku zahraniční zadluženosti souvisí s ekonomickým vývojem sledované země. Při hlubším zkoumání lze rozdělit tento problém do dvou skupin. V první skupině je ekonomický vývoj země, který přitahuje kapitál a ve druhé je závislost na vývoji okolí, kdy je kapitál vtlačen do ekonomiky. (Helísek, 2002)

A. Faktory, kterými je definován efekt tahu:

- prudký ekonomický rozvoj země
- vysoká úroková míra
- privatizace
- mezera mezi domácími investicemi a úsporami
- zhodnocení kurzu měn
- deregulace kapitálových toků

B. Faktory tlaku lze definovat následovně:

- - přebytek úspor nad investicemi v zahraničí
- - recese
- - znehodnocení měny
- - pokles cen na trzích
- - nižší úroková míra

Možné faktory způsobující zadluženost:

V průběhu let se potvrdilo, že některé příčiny růstu dluhu nejsou závislé na přirozeném vývoji ekonomiky dané země. Příkladem je šok, konkrétněji externí šok. V historii jich bylo několik zaznamenáno. Šok představuje prudké změny těchto složek – úroková míra poskytnutého dluhu, zahraniční poptávka po produkci dané země, nebo změnou ceny importovaných statků (které jsou podstatné pro ekonomiku).

Další důležitý faktor způsobující zadluženost je neefektivní zacházení s kapitálem tzv. neefektivní alokace dluhu. To znamená, že zapůjčený kapitál (dluh) byl neefektivně použit a výnos nestačí na splacení dlužné splátky. Tím pádem si země musí na splátku dluhu opět vypůjčit. (Martínek, 2008)

3.7.3. Stadia zadluženosti

Na základě empirického zkoumání vývoje zahraniční zadluženosti ekonomiky a platební bilance bylo definováno několik stádií zadluženosti. Model Světové banky sestavovaný na základě vývoje platební bilance ve Velké Británii a v USA je v současné době jedním z nejvyhledávanějších modelů, který obsahuje 5 stádií zadluženosti.

A. Stádium – Mladá dlužnická země:

- čistý export vykazuje záporné hodnoty a naopak čistý příliv kapitálu je kladný a čistý dluh roste

B. Stádium – Zralá dlužnická země:

- čistý export přechází z deficitu do aktiva, dochází ke zpomalení růstu čistého zahraničního dluhu, slábne čistý příliv kapitálu

C. Stádium – Země splácející dluhy

- aktivum čistého exportu roste, klesá čistý dluh i k čistému odlivu kapitálu

D. Stádium – Mladá věřitelská země

- čistý export se bude dostávat do deficitu, roste příjem ze zahraničních aktiv, čistý odliv kapitálu i čistý dluh se přelévá na čistou věřitelskou pozici

E. Stádium – Zralá věřitelská země

- čistý export je již v deficitu, vysoký příliv příjmů umožňuje udržet i zvyšovat čistou věřitelskou pozici. (Helísek, 2002)

3.7.4. Důsledky zahraničního zadlužení

Každý dluh má své konsekvence. Ty hlavní lze popsat následovně.

1) Snížení domácí spotřeby

Jedním z možných důsledků zahraničního dluhu je snížení domácí spotřeby. Motivace ekonomických subjektů k investicím je velmi náročná.

2) Dopady na produkt

Dopad na produkt není pouze negativní, ale i pozitivní. Ovlivněno je to řadou faktorů. Bohužel tyto faktory nejsou snadno měřitelné. Nejen velikost dluhu hraje roli. Velkou roli hraje i úroková míra a doba splatnosti půjčených prostředků. Pozitivní dopad na HDP může vzniknout v případě, že je dluh malý, a je pravděpodobné, že v dané zemi vznikne dostatek investic s výnosovou mírou vyšší, než jakou mají vzniklé náklady na dluh. I zde existuje určitá hranice, od které se snižuje pozitivní dopad dluhu na HDP. Vše je ovlivněno strachem vkladatelů. V případě, že strach z půjčování prostředků do dané ekonomiky bude vysoký, pak investor ze strachu z platební neschopnosti země nebude investovat. (Helísek, 2009)

3) Odliv bohatství

Pod pojmem bohatství je myšlen úrok. Takže odlivem bohatství se myslí odliv úroku, který je placen za půjčení peněz jinému státu (zemi). (Helísek, 2002)

4) Finanční krize

Prudká deprecie domácí měny vůči měně, ve které je dluh denominován, dojde ke zvýšení reálné hodnoty dluhu. To může mít za následek i platební neschopnost země. Ta nebude moct splácet úrok a jistinu vzniklou zapůjčením peněz. Pro zemi je nelehké, se bez pomoci jiných mezinárodních institucí (např. MMF), z takové situace dostat. (Helísek, 2002)

5) Snížení důvěryhodnosti země

V důsledku zvyšování zadluženosti země roste i riziko, že se země dostane do problému a nebude schopna nadále splácet své závazky. Jedním z následků bude i to, že investoři budou požadovat zvýšení rizikové prémie při obstarávání kapitálu. Pokud se země dostane do této situace, tedy nebude důvěryhodnou zemí, pak určitá část investorů může své peníze přesunout jinam, čímž se opět zvýší tlak na oslabení měny. Může nastat i tzv. dluhová spirála, která může vést až k měnové krizi. (Helísek, 2002)

3.7.5. Důsledky veřejného dluhu

Posuzují-li se důsledky veřejného dluhu, pak by se mělo na tento problém nahlížet ze dvou hledisek. Veřejný dluh působí jednak na veřejné finance (rozpočtové a fiskální účinky) a pak i na reálnou ekonomiku (makroekonomické účinky).

- **Rozpočtově negativní vliv veřejného dluhu**

Veřejný dluh a rozpočtový deficit se navzájem ovlivňují a to tak, že rozpočtový deficit napomáhá ke zvýšení veřejného dluhu. Ten následně z dlouhodobého hlediska zkomplikuje rozpočtovou situaci. Jednoduše řečeno, zvýší-li se rozpočtový deficit, pak se zvýší veřejný dluh a samozřejmě se zvýší i úroky z veřejného dluhu. Pokud se zvýší výdaje na úroky, zvednou se i veřejné výdaje a vzroste rozpočtový deficit. (Dvořák, 2008)

3.8. Investiční pozice

Rozdíl zahraničních aktiv v držení domácích subjektů a domácích aktiv v držení zahraničních subjektů udává investiční pozici země. Saldo běžného účtu a saldo investiční pozice v určitém roce by mělo být z formálního hlediska shodné. Jednoduše řečeno, pokud vznikne v daném roce deficit, pak je zřejmé, že ve stejném roce se muselo vyvézt do zahraničí takové množství aktiv, která odpovídají vzniklému deficitu. V opačném případě, je-li běžný účet v přebytku, pak ve stejném roce byly aktiva dovezena. Pod pojmem aktiva se nacházejí cenné papíry, úvěry či finanční deriváty.

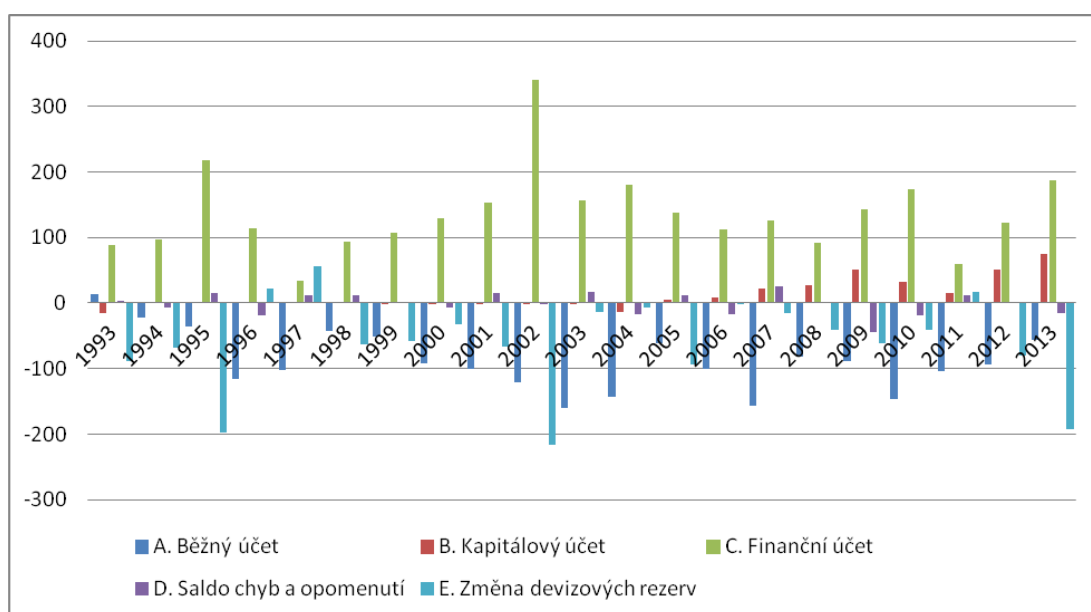
Přímé investice mají rozhodující vliv na výsledné saldo. To lze zjistit ze struktury investiční pozice. Devizové rezervy ČNB mají též podstatný vliv na saldo investiční pozice, ale na rozdíl od přímých investic působí opačným směrem. Ostatní položky nemají v porovnání s výše zmíněnými již takový účinek. (Plchová, 2007)

4. Vlastní zpracování

4.1. Vývoj hlavních účtů platební bilance ČR

Pro začátek se zaměříme na vývoj hlavních účtů platební bilance napříč lety 1993 až 2013.

Graf č. 1: Vývoj hlavních účtů platební bilance v ČR v letech 1993-2013
(v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Z grafu je zřejmé, že platební bilance není v žádném ze sledovaných období vyrovnaná. Při podrobném zkoumání platební bilance lze říci, že ČR je vhodná pro investování. Jedním z důvodů jsou podnikatelské příležitosti. Také můžeme podotknout, že v České republice je poměrně dobrý technologický vývoj, který je zajištěn i vzdělaností obyvatel. Jestliže je tato země vhodná k investicím ze zahraničí, pak právě naopak tomu je při dovážení zboží a služeb. Přebytky na finančním účtu lze udržet do té doby, než země ztratí zájem zahraničních investorů.

Pak by mohla nastat i situace, kdy se přebytek přemění ve schodek. Aby se zajistila pružnost měnového kurzu, je nutné vyrovnávat přebytky a deficity jednotlivých bilancí.

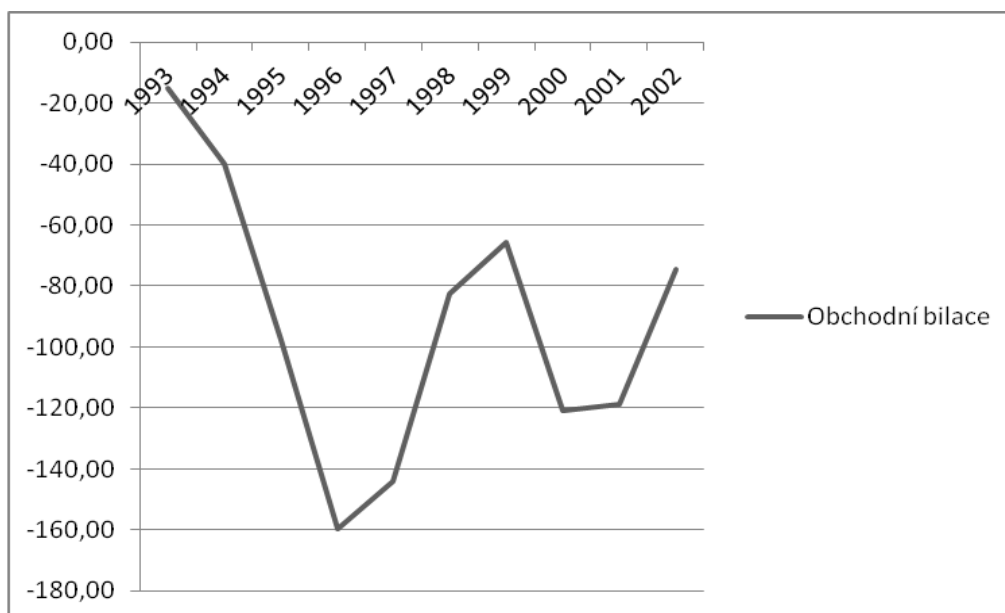
4.2. Běžný účet platební bilance

Běžný účet je první položkou v platební bilanci. Součástí běžného účtu je obchodní bilance, bilance služeb a další. Pro lepší pochopení problematiky platební bilance se teď zaměříme na vývoj jejich jednotlivých položek, který bude hodnocen v rámci let 1993-2002 a v období od roku 2003-2013.

4.2.1. Obchodní bilance

V roce 1993 byly položky vývozu a dovozu poměrně vyrovnané, od roku 1995 nastal markantnější rozdíl. Vždy byl vývoz o něco menší jak dovoz. Jak již bylo zmíněno, v roce 1995 nastal výrazný pokles, obchodní bilance se snížila na -97,6 mld. Kč (zhoršení o 57,9 mld. Kč oproti roku 1994).

Graf č. 2: Obchodní bilance v letech 1993-2002 (v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

V roce 1997 nastalo mírné zlepšení, i když obchodní bilance skončila pasivem 145,6 mld. Kč (asi 8,8 procent HDP). Do dubna se sice zvyšovalo tempo importu, ale již v květnu se situace obrátila a schodek obchodní bilance se začal měnit. Rostl vývoz, a tím se samozřejmě zlepšilo kumulativní saldo. Vývoz představoval 714,7 mld. Kč a dovoz 860,3 mld. Kč. ČNB přisuzuje zlepšení situace

hospodářskému oživení v západní Evropě i zvýšení exportu tuzemských výrobků firem se zahraniční majetkovou účastí. Podíl na této situaci má samozřejmě i postupné zhodnocení kurzu koruny.

Následující rok zaznamenal snížení pasivní částky na 82,4 mld. Kč. Objem dovozu v porovnání s předchozím rokem stagnoval, ale ke konci roku opět zaznamenal zvýšení, a tím zhoršil obchodní bilanci. V roce 1998 Česká exportní banka a Exportní a garanční pojišťovny podporovaly vývoz pomocí úvěrových smluv, kdy byly poskytnuty bankovní záruky. Princip Exportních a garančních pojišťoven funguje na základě pojištění proti teritoriálním a komerčním rizikům vývozních úvěrů. Evropská komise také ovlivnila výši vývozu do zemí Evropské unie, a to pomocí opatření, které se týkalo potravinářských produktů, kdy se stanovily množstevní kvóty např. na jablka. V tomto roce byl zaznamenán i negativní vývoj způsobený depreciací kurzu asijských měn. To mělo za následek, že se do České republiky začalo více dovážet z asijských zemí.

V roce 1999 se schodek opět snížil, a to o 11,1 mld. Kč na celkovou hodnotu -71,3 mld. Kč. Vývoz a dovoz v rámci zušlechťovacího styku zaznamenal dobré výsledky a tím přispěl na snížení celkového deficitu. Vývoz v běžných cenách zaznamenal nárůst o 9,1 procent v porovnání s předchozím rokem, kdežto dovoz v běžných cenách vzrostl jen o 7,5 procent.

I přes snahy státu saldo obchodní bilance v roce 2000 opět narostlo na -1120,4 mld. Kč. Prohloubení schodku lze přičíst zahraničnímu obchodu, vzrostla poptávka po dovozu výrobní spotřeby a investic, ale i paliva zaznamenala nárůst cen. Významným krokem pro obchodní bilanci roku 2000 bylo to, že se objevila nová metodika výpočtu statistiky zahraničního obchodu. Údaje o zušlechtění již neobsahují vlastní hodnotu lodí a letadel, ale jen přidanou hodnotu zušlechtění, a už zahrnuje jen obchod s neměnovým zlatem.

V roce 2001 nenastala žádná významná změna. Saldo obchodní bilance bylo opět pasivní, sice oproti předešlému roku byl tento schodek nižší o 7,8 mld. Kč. Ceny energetických surovin zaznamenaly mírný pokles. Vývoj v běžných cenách se zvýšil o necelých 13 procent. Vývoz vzrostl u každé komoditní skupiny, nejvyšší růst zaznamenaly stroje a přepravní zařízení. Dynamika dovozu se postupně snižovala.

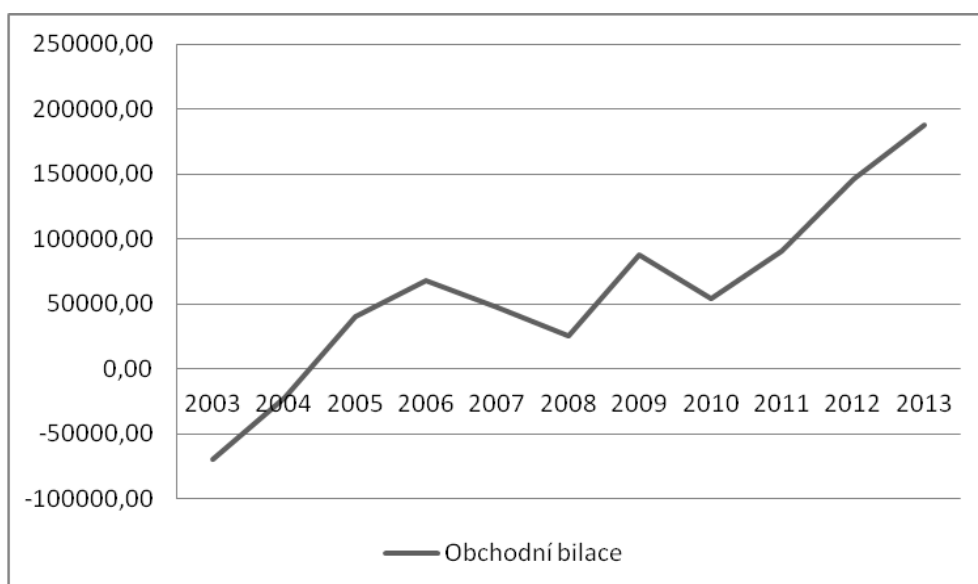

Oproti předešlému roku dovoz vzrostl jen o 11 procent, kdežto vývoz vzrostl o 13 procent.

Pasivum v roce 2002 není žádným překvapením, i když se meziročně snížilo na -74,4 mld. Kč. Pokles deficitu lze přičíst posílení nominálního kurzu koruny vůči zahraničním měnám a samozřejmě i snížení cen surovin na mezinárodních trzích.

Porovnáme-li mezi sebou graf z let 1993-2002 a graf 2003-2013, pak na první pohled je zjevné, že od roku 2005 saldo obchodní bilance roste, a to díky oživené světové ekonomice, která vytváří příhodné podmínky pro vývoz tuzemského zboží.

Graf č. 3: Obchodní bilance ČR v letech 2003 až 2013 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Růst vývozu je nejpatrnější v průmyslovém odvětví, do zemí Evropské unie se vyváží až 80 procent.

V roce 2006 vzrostla obchodní bilance na 68,2 mld. Kč, ale již v následujících letech saldo kleslo. V roce 2008 už byla celková hodnota salda na 25,7 mld. Kč, jednou z příčin poklesu je snížení poptávky a zhoršení směnných relací.

Dalším výkyvem v obchodní bilanci je rok 2009, kdy byl zaznamenán meziroční nárůst o 61,6 mld. Kč. Zaměříme-li se na konečné sumy vývozu a dovozu, pak je patrné, že tyto hodnoty poklesly. Dovoz propadl dokonce o 303 mld. Kč,

největší pokles byl u skupiny paliv, surovin a tržních výrobků. Kdežto směnné relace v tomto roce na straně vývozu zaznamenaly nárůst cen (vývozních) a naopak pokles dovozních cen.

Následující rok nastal poslední pokles za sledované období. Obchodní bilance v roce 2010 dosáhla přebytku 53,8 mld. Kč, tato suma představuje meziroční pokles o 38,4 procent. I přesto, že saldo bylo poněkud nižší než minulý rok, obrat obchodní bilance vzrostl. Na straně vývozu zboží o 299,9 mld. Kč (okolo 16 procent) a na straně dovozu o 333,5 mld. Kč (okolo 18,7 procent). Oživení světové ekonomiky ovlivnilo průmyslovou produkci, a tak opět největší vliv na sumu vývozu měly dopravní prostředky a stroje.

Obchodní bilance pro rok 2011 a rok 2012 zaznamenala nárůst. Dovoz se meziročně zvýšil jen o 112,7 mld. Kč, kdežto vývoz se zvýšil o 168,2 mld. Kč. Na nižším růstu dovozu se odrazilo oslabení domácí poptávky a zvyšování energetických cen.

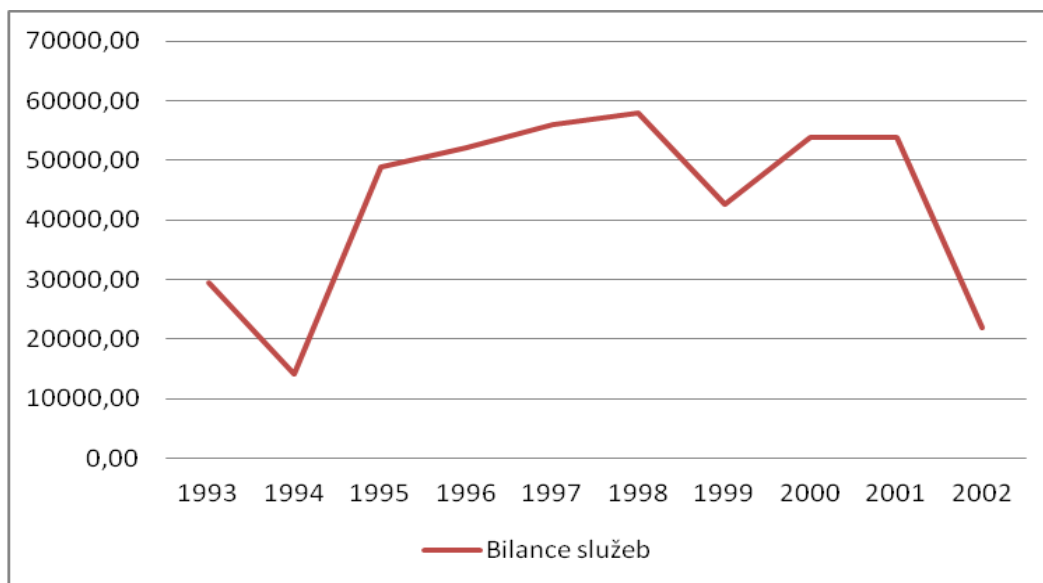
Růst přebytku obchodní bilance se nezastavil ani v roce 2013. Celkové saldo vzrostlo na 188 mld. Kč (růst o 28 procent). Dovoz nadále stagnoval, kdežto vývoz vzrostl o 75,5 mld. Kč oproti minulému roku. (ČNB, 2014)

4.2.2. Bilance služeb

Bilance služeb během let 1993 až 2002 zaznamenala několik výkyvů, jak je zřejmé z níže uvedeného grafu.

Bilance služeb, zahrnující příjmy a výdaje (z dopravy, cestovního ruchu, ostatní služby) byla v roce 1993 v hodnotě 29,5 mld. Kč. Kdežto rok 1994 přišel náhlý pád salda celkové bilance služeb. Konečný stav k 31. 12. 1994 klesl na 14 mld. Kč, protože výdaje připadající na cestovní ruch se skoro ztrojnásobily v porovnání s předešlým rokem. Ale při porovnání roku 1993 a 1997 je nárůst o 25 497,8 mil. Kč. Když nadále zhodnotíme rok 1996 a 1997 je zřejmé, že příjmy ze služeb se zvýšily o 4,7 mld. Kč. Zaměříme-li se blíže, tak například v položce příjmy za ostatní služby je zaznamenán pokles o 5 368,8 mil. Kč, celkové výdaje pak vzrostly o 2 000,5 mil. Kč, na celkovou sumu 171 832 mil. Kč.

Graf č. 4: Bilance služeb České republiky v letech 1993-2002 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Rok 1998 měl opět přebytkovou bilanci, a to ve výši 57,8 mld. Kč. V příjmech byl zaznamenán přírůstek o 14,6 mld. Kč, ve výdajích za cestovní ruch byl oproti předešlému roku zaznamenán dokonce pokles o 15,2 mld. Kč. Čistý výnos ze zahraničního cestovního ruchu byl o 4,3 mld. Kč vyšší, i přebytek u dopravních služeb vzrostl o 3,2 mld. Kč oproti roku 1997. Jedna z velkých položek, která se zahrnuje do příjmů z dopravy, jsou náklady připadající přepravě vyváženého zboží, jako jsou manipulace se zbožím, pojištění atd. Služby zajišťují osoby vyvážející zboží a účtují je odběratelům. Cena nákladů pak bývá zahrnuta v ceně zboží.

Další výrazný pohyb v bilanci služeb byl v roce 1999, a to snížení o 26,5 procenta. Položka příjmů cestovního ruchu klesla o 15 mld. Kč, doprava vzrostla jen o 19,2 procent a ostatní služby vzrostly o pouhých 5 procent. Oproti tomu výdaje na dopravu vzrostly oproti předešlému roku o 20,9 procent, výdaje na ostatní služby o 17,5 procent. Ani pokles nákladů v cestovním ruchu o 9,3 mld. Kč nepomohl snížit náklady v takové výši, aby vylepšila bilanci služeb.

Následující rok se situace zlepšila a saldo se zvýšilo o 53,9 mld. Kč. Tento obrat v bilanci služeb nastal tím, že inkasa za poskytnuté služby se oproti předešlému roku zvýšila o 39,9 mld. Kč. Lze říci, že služby jsou považovány za stabilní zdroj

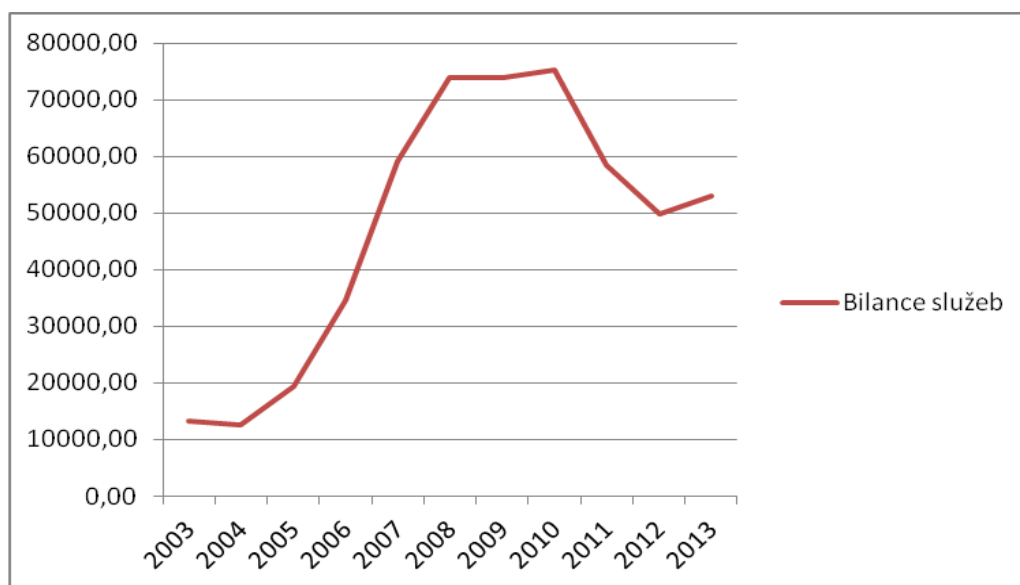
příjmů. I cestovní ruch se zvýšil v příjmech o 5,7 mld. Kč, kdežto výdaje vynaložené na cestovní ruch dokonce klesly o 2,5 mld. Kč. Menší výdaje je možné si vysvětlit poklesem zájmu o zahraniční cesty českých turistů.

Rok 2001 nepřinesl zásadní rozdíl oproti předešlému roku. Přebytek se vyšplhal na 54 mld. Kč. Příjmové a výdajové hodnoty se pohybují v poměrně stejných hodnotách, jako tomu bylo v minulém roce. Mírný pokles byl zaznamenán u ostatních služeb jak v příjmech (-20 mld. Kč), tak i ve výdajích (-21 mld. Kč).

I přestože bilance služeb skončila v roce 2002 s přebytkem, oproti předešlému roku byl zaznamenán pokles o 32 mld. Kč na sumu 21,8 mld. Kč. Výdaje bilance služeb se pohybovaly v poměrně stejné výši, kdežto příjmy klesly o 13 procent. Z toho pokles o 15 procent v položce příjmy z cestovního ruchu lze přičíst povodním, které postihly Českou republiku v srpnu 2002.

Přebytek salda bilance služeb je i v následujícím období kladný a nadále roste. Vývoj od roku 2003 je znázorněn v následujícím grafu.

Graf č. 5: Bilance služeb České republiky v letech 2003-2013 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

V meziročním srovnání nenastala žádná výrazná změna. I v dalších letech bilance služeb rostla. V roce 2005 skončila aktivem 19 mld. Kč., největší podíl na růst nese zahraniční cestovní ruch (příjmy ve výši 110,9 mld. Kč).

I v roce 2007 bilance služeb dosáhla kladné hodnoty a to ve výši 59,2 mld. Kč. Byla ovlivněna růstem salda mezinárodní přepravy a i salda ostatních služeb, kdežto čistý výnos z cestovního ruchu poklesl.

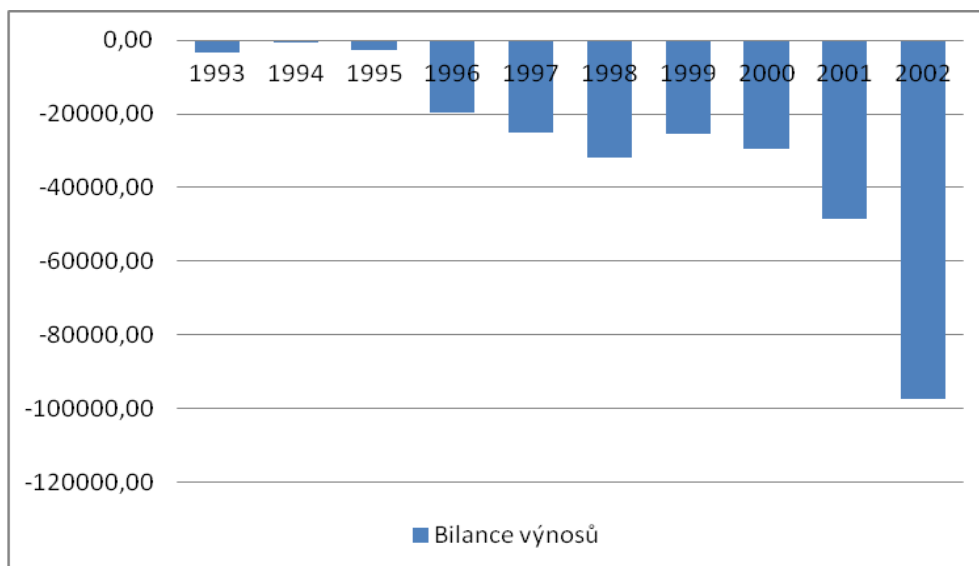
Stagnace růstu bilance služeb nastala rokem 2009. Saldo vzrostlo jen na 73,9 mld. Kč, což nepředstavuje ani meziroční jednocentní růst. Výdaje zůstaly na podobných hodnotách jako v roce 2008 (saldo výdajů roku 2009 = 293,9 mld. Kč), ale výnosy propadly o 4 mld. Kč. Příjmy za dopravu v tomto roce poklesly o 3 procenta, propad se především týkal dopravy zboží po železnici a silniční dopravy. Ani rok 2010 nepřinesl podstatný rozdíl. Saldo bilance služeb se zvýšilo o pouhých 1 380 mil. Kč (růst jen o 1,8 procent). Meziroční růst pak nastal jen u dopravy a ostatních služeb, kdežto cestovní ruch se v podstatě nezměnil. Na konečném přebytku se nejvíce zasloužily příjmy z dopravy, přestože náklady dopravy se zvýšily o 24 procent, jejich konečná hodnota skončila kladným rozdílem 12,6 mld. Kč. Poslední položkou jsou příjmy z ostatních služeb. Ty sice vzrostly o 13,5 procent a náklady jen o 9,4 procent, ale v konečném důsledku skončily pasivem 1,4 mld. Kč.

Rok 2011 přinesl velký pokles salda o 16,8 mld. Kč. Jednou z příčin bylo to, že klesly příjmy u dopravy a jejich výdaje vzrostly o 5,7 mld. Kč. V ostatních položkách pak nebyl zaznamenán oproti minulému roku podstatný rozdíl. V roce 2012 vzrostly náklady u ostatních služeb o 14 procent. U cestovního ruchu nastala také změna. Bylo vynaloženo více nákladů než příjmů, a proto se snížil i celkový přebytek cestovního ruchu. Toto vše přineslo propad salda bilance služeb na 49,8 mld. Kč. Mírné zlepšení přinesl rok 2013, kdy přebytek salda bilance služeb vzrostl na 52,9 mld. Kč.

4.2.3. Bilance výnosů

Během prvních deseti let ve sledovaném období bilance výnosů prošla několika změnami. V počátečních letech byla její hodnota nepatrná, přibližovala se nulové hranici.

Graf č. 6: Bilance výnosů České republiky v letech 1993-2002(v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Již rok 1996 přinesl změnu a bilance služeben se ztelněji projevila, její schodek kles na celkovou hodnotu -19,6 mld. Kč. Což oproti roku 1995 je rozdíl o -16,8 mld. Kč. Ani rok 1997 nezaznamenal zlepšení, právě naopak, nadále rostl schodek bilance. Výnosy z finančních aktiv, podnikání a práce v zahraničí činily 48 176 mil. Kč, ale úrokové náklady, vyplacené dividendy a mzdy zahraničních pracovníků se vyšplhaly na 68 802,4 mil. Kč. Na základě této skutečnosti se schodek bilance výnosů dostal na -20,6 mld. Kč.

Bilance výnosů skončila i v roce 1998 pasivní částkou ve výši 31,7 mld. Kč. Oproti minulému roku vzrostl schodek o více jak 6 mld. Kč. Mírné zlepšení přišlo v roce 1999 a bylo v tom, že výnosy se zvýšily o 16 procent a výdaje jen o 2 procenta oproti předešlému roku. Ale ani 16% zvýšení příjmu nakonec nestačilo na pokrytí nákladů v tomto roce.

Dle předpokladu bilance výnosů i nadále končila jejím schodkem. Do roku 2000 se jevilo, že situace by se mohla nadále zlepšovat, ale nastal opak. Schodek

29,5 mld. Kč je o 4 mld. Kč vyšší než pasivum vykázané v předešlém roce. Pracovní příjmy očištěné o náklady pobytu v zahraniční (hostitelské zemi), neboli mzdy vyplacené pracovníkům se zvýšily na 14,6 mld. Kč, kdežto odměny za práci našich občanů v zahraničí byly jen okolo 1 mld. Kč.

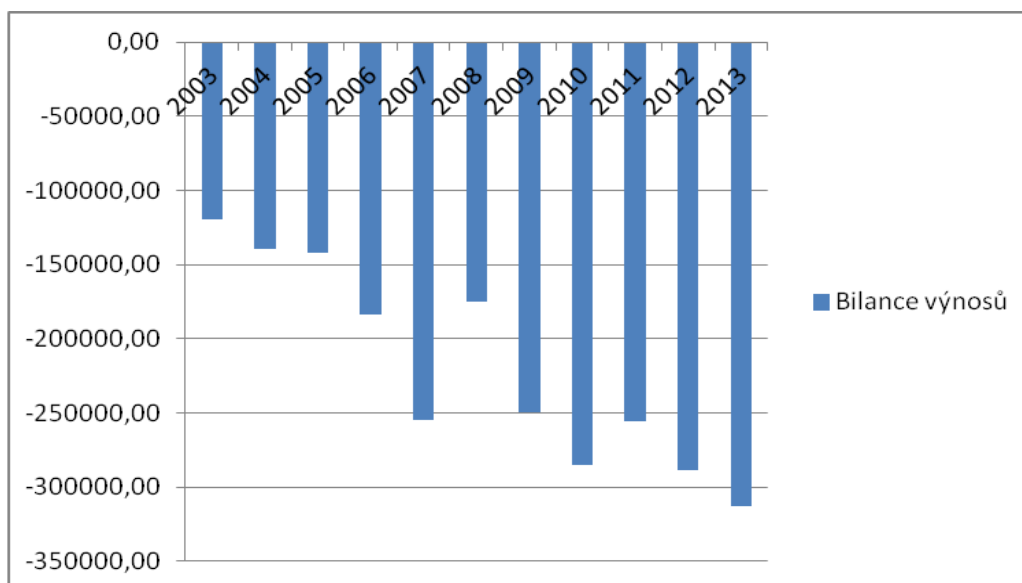
Náklady bilance výnosů opět vzrostly (o 9 procent). Nejvyšší nárůst výdajů zaznamenala položka investiční výnosy (o 9,2 mld. Kč).

Investice do CP v zahraničí přinesly investorům oproti předešlým rokům poměrně vysoký zisk. Ale i přesto náklady na investiční výnosy za rok 2001 jsou vyšší o 41,6 mld. Kč než výnosy na tuto skupinu.

Při zhlédnutí položek běžného účtu za rok 2002 můžeme říci, že deficit bilance výnosů se výrazně navýšil, a to po objemové stránce. Poprvé dosáhl takových rozměrů, že převýšil schodek obchodní bilance. Jedna z objemově nejširších položek je reinvestovaný zisk u podniku, jenž má zahraniční účast v ČR, jeho hodnota představovala až 60 mld. Kč. Celkový schodek bilance výnosů je tedy na -97,5 mld. Kč.

V následujících letech pokračovalo zvyšování výdajů a tím i růst schodku salda bilance výnosů. Už v roce 2004 skončila bilance výnosů pasivem 139 mld. Kč a deficit se v roce 2006 dokonce navýšil na 183 mld. Kč, výdaje meziročně vzrostly o 279 mld. Kč. A situace se nelepšila ani v dalších letech.

Graf č. 7: Bilance výnosů České republiky v letech 2003-2013 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Podíváme-li se na graf bilance výnosu, pak spatříme u roku 2007 výraznější nárůst schodku. Pasivní saldo ve výši 254,6 mld. Kč bylo ovlivněno opětovným růstem výdajů. Výnosy z příjmů z práce v zahraničí byly v tomto roce 141 mld. Kč, ale náklady z příjmů z práce v zahraničí činily 395 mld. Kč.

V roce 2008 nastala finanční krize, která ovlivnila celou Evropu. Tato situace se odrazila v bilanci výnosů a to v roce 2009, kdy vzrostl její schodek na 249,6 mld. Kč. Což představuje meziroční pokles o 74,7 mld. Kč. Výnosy v tomto roce propadly o neuvěřitelných 74 887 mil. Kč. Nejvýrazněji je tento pokles vidět u investičních výnosů, přesněji u reinvestovaného zisku, který z 58 mld. Kč spadl na 8 mld. Kč. Na straně nákladů je patrná změna u investičních výnosů v položce úroky, ty poklesly ze 72 mld. Kč na 58 mld. Kč.

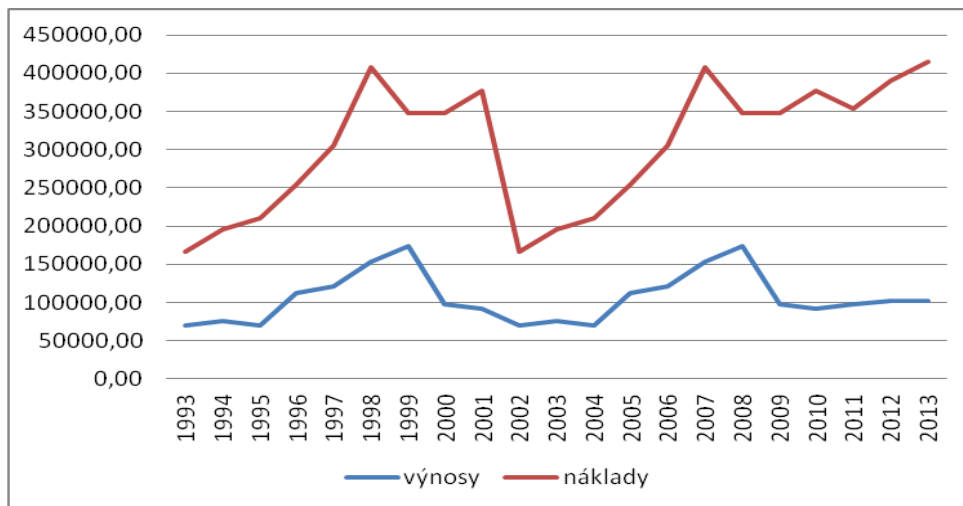
I deficit bilance výnosů v roce 2010 vzrostl a to o 35,3 mld. Kč na konečnou sumu -284,9 mld. Kč. Na straně výnosů je patrný pokles u úrokových příjmů (pokles o 10,1 mld. Kč) a u příjmů z práce v zahraničí (pokles o 7,1 mld. Kč). Na tomto pasivu se nejvíce podílela položka investičních výnosů, na první pohled je zřejmé, že náklady jsou minimálně čtyřnásobně větší jak výnosy.

Schodek bilance výnosů v roce 2013 opět vzrostl na 312,5 mld. Kč, i přesto, že výkonová bilance byla přebytková. Výnosy se meziročně zvýšily jen o 0,5 procent a náklady o 6,2 procent. Nejvíce se na deficitu podílely přímé investice (-305 mld. Kč).

Graf příjmů a výdajů bilance výnosů poskytne jednoduché shrnutí vývoje za sledovaná období.

Graf č. 8: Příjmy a výdaje bilance výnosů v letech 1993-2013 (v mil. Kč)

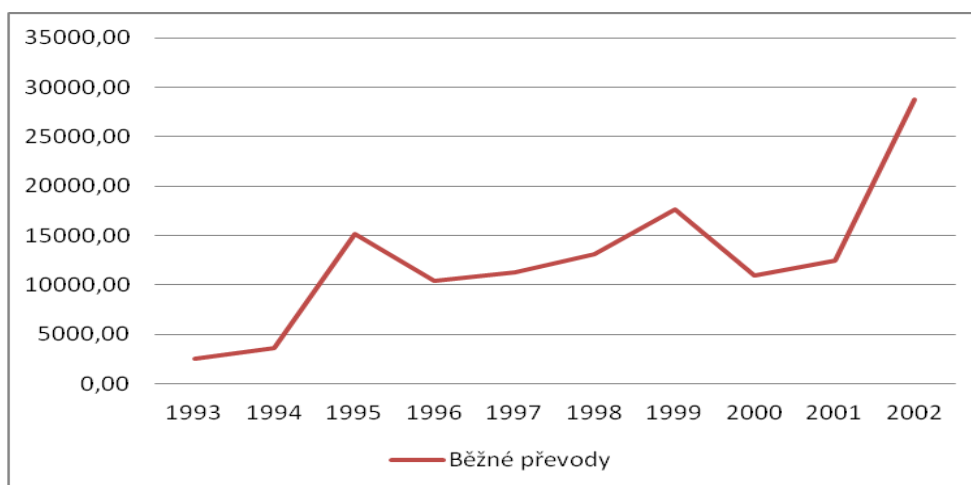

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

4.2.4. Běžné převody

Účet běžných převodů také zaznamenal výkyvy, první z nich nastal už v roce 1995, kdy se příjmy zvýšily na 17,6 mld. Kč (nárůst o 9 108,3 mil. Kč), ale už následující rok příjmy z jednostranných převodů klesly o 878,9 mil. Kč a výdaje se zvýšily na 6 312,6 mil. Kč (růst oproti předešlému roku o 3 871,1 mil. Kč).

Graf č. 9: Běžné převody platební bilance ČR v letech 1993-2013 (v mil. Kč)

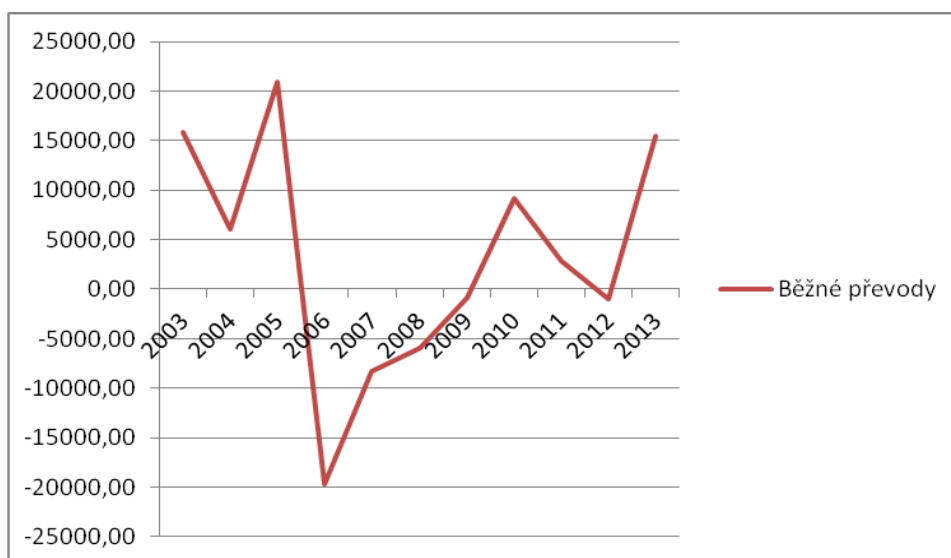
Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Bilance běžných převodů za rok 1998 byla přebytková v částce 13 147 mil. Kč. V porovnání s předešlým rokem jde o nárůst o 1,8 mld. Kč. První výraznější pokles byl v roce 2000, přesto bilance skončila přebytkem, ale oproti roku 1999 se snížila o 6,7 mld. Kč na 11 mld. Kč. Za snížením může být i to, že vládní převody se snížily o 1,9 mld. Kč a u soukromých převodů (s rozhodujícím podílem transferů obyvatelstva) o 4,8 mld. Kč.

Rok 2001 pro běžné převody představuje opětovné zvýšení o 1,5 mld. Kč, a to na celkovou částku 12,5 mld. Kč. Při bližším zaměření je zřejmé, že přestože bilance vzrostla o 8,7 procent, příjmy a výdaje oproti předešlému roku poklesly. Příjmy o 5 procent a výdaje dokonce o 17,5 procent. I v následujícím roce byl vývoj salda v kladných hodnotách.

V následujícím období byl u bilance běžných převodů zaznamenán mírný pokles. V roce 2003 se zvýšily výdaje u soukromých převodů, protože vzrostly odvody daní a příspěvků na sociální zabezpečení u obyvatel České republiky pracujících v jiné zemi.

Graf č. 10: Běžné převody platební bilance ČR v 2003-2013 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Výdaje běžných převodu v roce 2004 vzrostly na hodnotu 39,9 mld. Kč, přestože se výdaje meziročně navýšily, bilance skončila aktivem 6 mld. Kč. Kdežto následující rok se bilance vyšplhala na 20,8 mld. Kč. Navýšení o 14,7 mld. Kč.

V tomto roce byly převody do zahraniční ve výši 54,8 mld. Kč a celkové příjmy vzrostly na 75,7 mld. Kč.

Jeden z největších výkyvů byl v roce 2006, kdy bilance běžných převodů klesla na -19,7 mld. Kč. Na schodek se velkou mírou přičinily transakce mezi vládou a EU. Výdaje do rozpočtu EU byly 31,1 mld. Kč a vládní výdaje 85,6 mld. Kč.

Rokem 2007 začal klesat schodek bilance běžných převodů. Z pohledu příjmů v tomto roce převažují převody vlády (59 mld. Kč) a z pohledu výdajů pak soukromé platby (49 mld. Kč). V následujících letech deficit pomalu klesal. Rok 2009 byl už příznivější, i když bilance běžných převodů skončila pasivem, její výše se pohybovala jen okolo 0,9 mld. Kč. I nadále ve výdajích převažují vládní převody nad soukromými, ale rozdíl už není tak markantní. Nejvýraznější pokles příjmů zaznamenal soukromý sektor (o 45 procent). I ve výdajových položkách nastalo snížení, například u ostatních výdajů o 38,7 procent a u vládních výdajů o 11,4 procent.

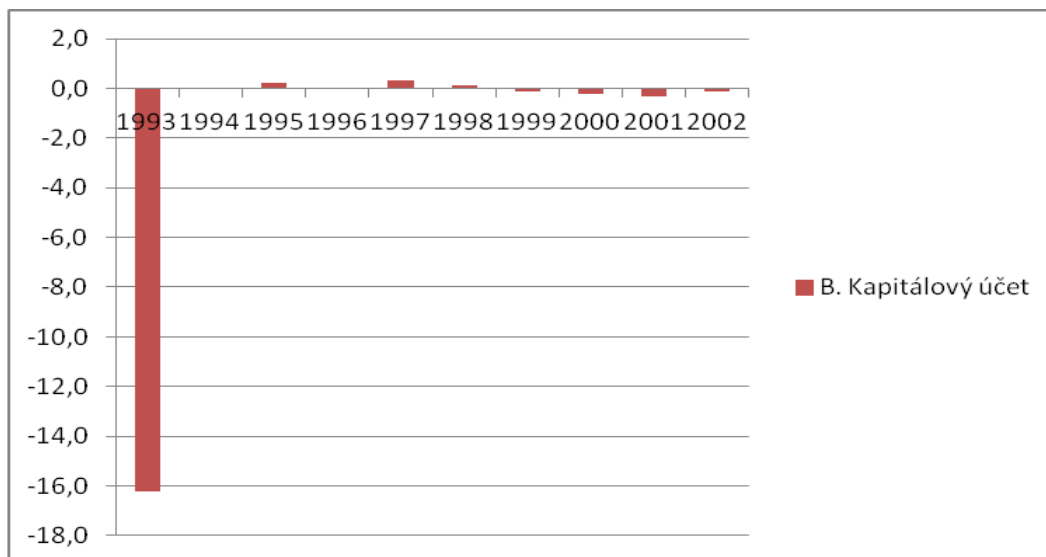
Běžné převody se v roce 2010 přehouply do kladného salda na celkovou sumu 9,1 mld. Kč. Zvýšily se příjmy vlády, přesněji příjmy z rozpočtu Evropské unie (růst o 16,8 mld. Kč), kdežto výdaje oproti minulému roku vzrostly jen minimálně. Nejvíce se to projevilo v položce soukromých převodů, protože se zvýšily ostatní transfery domácností.

V letech 2011 až 2012 klesaly běžné převody, nejprve vykazovaly jen mírný přebytek, ale v následujícím roce se propadly na schodek 0,9 mld. Kč. Na poklesu běžných převodu se podílely odvody do rozpočtu Evropské unie. Ale rok 2013 přinesl změnu a schodek se změnil v přebytek (meziroční růst o 16,4 mld. Kč).

4.3. Kapitálový účet

Kapitálový účet zahrnuje i transfery související s migrací obyvatelstva, s vlastnickými právy k základním prostředkům, patenty a autorská práva atd.

Graf č. 11: Kapitálový účet platební bilance ČR v letech 1993-2002 (v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Kapitálový účet začínal na začátku sledovaného období hluboko pod nulovou hranicí. Jeho hodnota byla dokonce -16,2 mld. Kč, ale v průběhu let se vyšplhal i do přebytkové zóny. Rok 1993 byl ovlivněn převodem akcií z 1. první vlny kupónové privatizace, která se týkala České a Slovenské republiky.

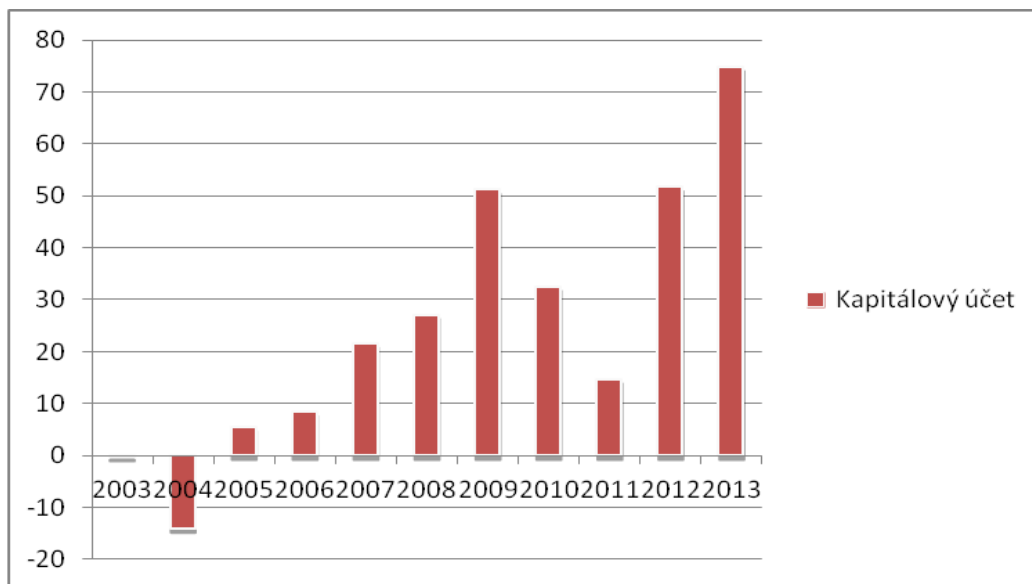
Pomocí příjmů z kapitálových transferů a převodů nevýrobních nefinančních hmotných aktiv a nehmotných práv se kapitálový účet dostal v roce 1997 na hodnotu 0,3 mld. Kč. Ale už v roce 1999 byly výdaje vyšší a schodek kapitálového účtu klesl na -0,1 mld. Kč. V porovnání s celkovým obratem PB nejsou kapitálové transakce tak významné.

A i nadále se pasivum prohlubovalo, v roce 2000 pokleslo o 122 mil. Kč, protože vzrostlo pasivní saldo nákupů - prodejů patentů, autorských práv i převodů prostředků v souvislosti s migrací obyvatel.

Pozitivní změna nenastala ani v roce 2001, kdy deficit kapitálové účtu byl -0,3 mld. Kč. Nárůst schodku o 133 mil. Kč má v porovnání s jinými položky nevýznamný vliv na celkové saldo platební bilance.

Kapitálový účet i v dalších obdobích představuje z hlediska platební bilance méně významnou položku a to až do roku 2009. Tento vývoj je zaznamenán v následujícím grafu.

Graf č. 12: Kapitálový účet platební bilance ČR v letech 2003-2013 (v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Kapitálový účet v roce 2004 v porovnání s předešlými lety zaznamenal nárůst schodku na 14 mld. Kč. Za tak vysokým schodkem stojí transakce související s pohledávkami vládního sektoru. Části pohledávek z vládních úvěrů byly „odpuštěny“ na základě mezinárodních dohod. Spolu s rokem 1993 tento rok zaznamenal nejvyšší pasivní saldo kapitálového účtu.

Oproti minulému roku se situace vylepšila a v roce 2004 kapitálový účet skončil ve výši 5,1 mld. Kč. Přebytek byl zapříčiněn především přílivem peněz z fondů EU. I nadále díky přílivu peněz z fondů byl stav salda kapitálového účtu už v roce 2007 na 19,7 mld. Kč a i v následujících letech saldo roste. Od roku 2008 se objevila nová složka kapitálového účtu – obchodování podniků s emisními povolenkami a i ty měly pozitivní vliv na saldo tohoto účtu.

Kapitálový účet vzrostl i v roce 2009, a to na 51,2 mld. Kč. Opět největší příjmovou položkou jsou příjmy z rozpočtu EU. Ty představují 48 procent z celkových příjmů. Pořízení a úbytek nevyráběných nefin. aktiv je druhou největší příjmovou (37,3 mld. Kč), ale i zároveň první nejvyšší nákladovou (31,5 mld. Kč)

položkou. Nadále v tomto roce neplynuly v podstatě žádné odvody do rozpočtu EU z České republiky.

Aktivní saldo kapitálového účtu v roce 2010 zaznamenalo výraznější pokles. Meziročně kleslo o 19 mld. Kč, jednou z příčin jsou nižší příjmy z fondů EU (strukturální fondy). Druhý výrazný pokles byl u položky pořízení a úbytky nevyráběných nefin. aktiv, a to jak u příjmů, tak i u výdajů. I následující rok přinesl pokles salda kapitálového účtu. Kleslo na 14,7 mld. Kč. Celkové příjmy poklesly o 54 procent a celkové náklady se naopak zvýšily o necelých 5 procent.

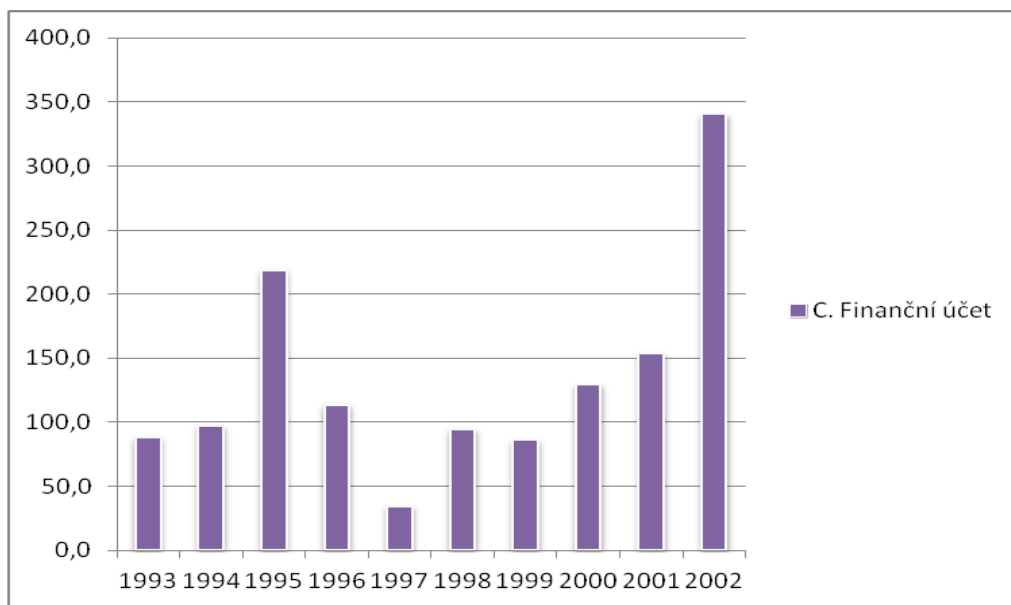
Kapitálový účet na rozdíl od běžných převodů v roce 2012 vzrostl na 51,7 mld. Kč (meziroční zvýšení o 36,9 mld. Kč). K růstu se přičinilo čerpání 55 mld. Kč z rozpočtu Evropské unie. I v posledním sledovaném období skončil kapitálový účet aktivem ve výši 74,7 mld. Kč. (ČNB, 2014)

4.4. Finanční účet

Finanční účet během let také prošel různými výkyvy. Jednou vysoký růst a pak náhlý pokles.

Počátkem sledování vývoje finančního účtu byl rok 1993. Saldo finančního účtu bylo ve výši 88,2 mld. Kč. V roce 1995 se vymrštilo na 218,3 mld. Kč, ale i přesto následující roky přinesly pokles. V roce 1997 se situace zhoršila na 34,3 mld. Kč (oproti roku 1995 pokles o 184 mld. Kč). Tento rok zaznamenal nejnižší saldo finančního účtu za celé sledované období.

Graf č. 13: Finanční účet platební bilance ČR v letech 1993-2002 (v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Oproti tomu pak rok 1998 přinesl vysoký příliv finančních prostředků. Celková částka finančního účtu vzrostla na 94,3 mld. Kč, což představuje meziroční zvýšení o 174,9 procent. Přesto v tomto roce splátky převažovaly nad čerpáním a růstem aktivit u dlouhodobého kapitálu, a proto došlo k odlivu zdrojů.

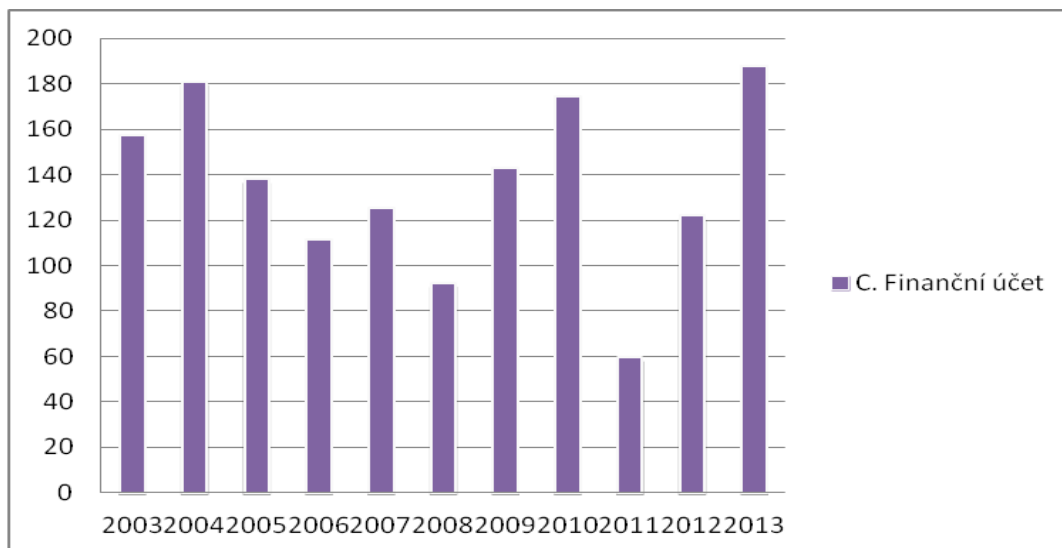
Po menším poklesu roku 1999 přinesl rok 2000 růst konečného salda, kdy se meziročně zvýšilo o 12,3 mld. Kč na 106,6 mld. Kč. Dle ČNB měl zásadní vliv příliv přímých investic do ČR, který souvisel se zvyšováním základního jmění obchodních řetězců a vstupem zahraničních investorů. Příliv kapitálu do země podporuje růst finančního účtu. V roce 2000 bylo saldo už na 129,6 mld. Kč.

Růst zahraničních zdrojů v roce 2001 zapříčinil to, že saldo finančního účtu vyšplhalo na 153,3 mld. Kč. Tento pozitivní vývoj nastal převážně ve čtvrtém čtvrtletí pomocí přílivu portfoliových a přímých investic a pokračoval i v následujícím roce. Meziroční srovnání vykazuje skoro dvojnásobný růst.

Tento pozitivní vývoj skončil rokem 2003, kdy finanční účet poklesl na 157,1 mld. Kč. Meziroční snížení o 183,2 mld. Kč. Za poklesem stojí nižší saldo zahraničních přímých investic, které propadlo o více jak 200 mld. Kč oproti předešlému roku. Přestože v roce 2003 finanční účet klesl o více jak 150 mld. Kč, při

pohledu na níže umístěný graf je zřejmé, že tento pokles není v průběhu dalších let největší.

Graf č. 14: Finanční účet platební bilance ČR v letech 2003–2013 (v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Vstupem do Evropské unie začala platit novela zákona o investičních pobídkách. Na základě této novely byly zpřístupněny investice širší skupině lidí, protože minimum investice se snížilo na 200 mil. Kč. Tato skutečnost se odrazila ve zvýšení salda přímých zahraničních investic do naší republiky, a tak celkové saldo finančního účtu skončilo v roce 2004 na sumě 180,9 mld. Kč (meziroční zvýšení o 23,8 mld. Kč). V následujících dvou letech byl zaznamenán pokles finančního účtu. V roce 2006 přímé investice klesly o 43,2 mld. Kč oproti předešlému roku. Tento pokles byl poměrně významný i v roce 2008, kdy klesly přímé zahraniční investice do ČR, a celkové saldo finančního účtu bylo jen 92,2 mld. Kč.

Rok 2009 vykázal opět odliv peněz do zahraničí u některých položek finančního účtu, ale v porovnání s předešlým rokem nebyl tento odliv tak zásadní, a proto celkové saldo finančního účtu skončilo v hodnotě 143 mld. Kč. Přímé české investice v zahraničí poklesly na -25 mld. Kč (zlepšení o 34,5 procenta), ale největší změnou prošly portfoliové investice, ještě v předešlém roce bylo jejich celkové saldo záporné, kdežto v tomto roce vzrostlo na 113 mld. Kč (nárůst o 120 mld. Kč).

Vyšší příliv zahraničních zdrojů (přímých a portfoliových investic) zapříčinil růst salda finančního účtu. To v roce 2010 meziročně vzrostlo o 31 mld. Kč. Přestože

saldo finančních derivátů bylo záporné, na celkovou situaci to nemělo zásadní vliv. I v tomto roce nejčastěji směřují České investice v zahraničí do odvětví výroby a rozvodu elektřiny, kdežto přímé investice ze zahraničí jsou soustředěny do sektoru služeb.

Nejvýraznější jednorázový pokles v průběhu let 2003 až 2013 nastal v roce 2011, kdy celkové saldo spadlo o šedesát procent. Výrazně klesly příjmy z přímých zahraničních investic a zvýšil se odliv kapitálu do zahraničí (především do motorových vozidel). Ani portfoliové investice nezaznamenaly meziroční růst, naopak v tomto roce se zvýšil nákup zahraničních cenných papírů.

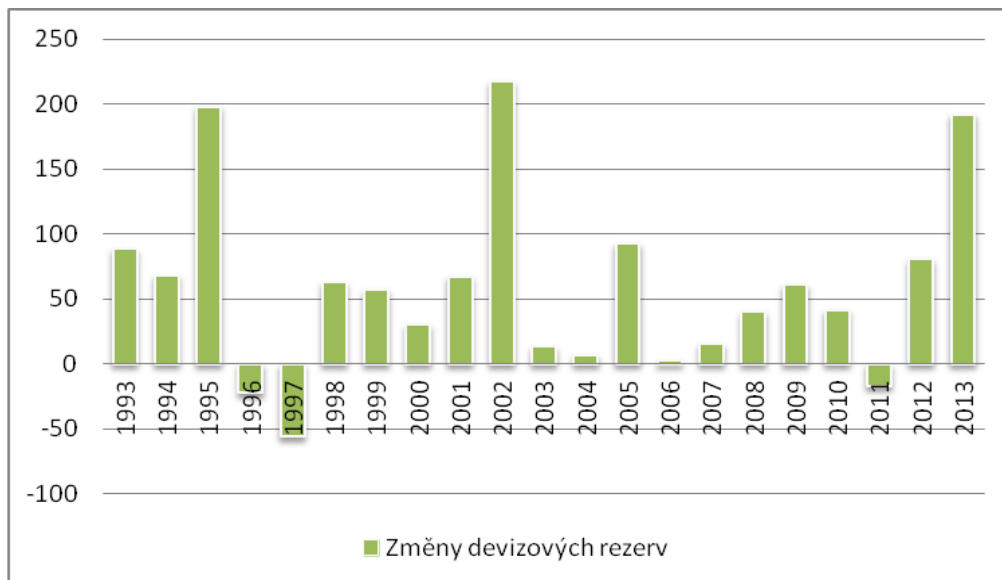
Na konci sledovaného období, v tomto konkrétním výzkumu to je rok 2013, bylo prozatím historicky nejvyšší saldo finančního účtu. Celková suma se vyšplhala na 187,9 mld. Kč. Největší vliv měly portfoliové investice (okolo 90 mld. Kč), protože tento rok zahraniční investoři hojně nakupovali dluhové cenné papíry. (ČNB, 2014)

4.5. Změny devizových rezerv

Platební bilance, která zaznamenává tok peněz se zeměmi, které mají odlišnou měnu, pak obsahuje položku změna devizových rezerv. Záporná hodnota salda běžného účtu znamená odliv cizí měny a tím snížení devizových rezerv o výši tohoto deficitu. Kdežto přičteme-li kladné saldo finančního účtu a kapitálového účtu, pak se devizové rezervy navýší. Na závěr se připočte saldo chyb a opomenutí a na základě tohoto výpočtu lze zjistit celkovou hodnotu devizových rezerv České republiky.

Při vyhodnocení grafu je zřejmé, že z dlouhodobého hlediska není platební bilance v rovnováze.

Graf č. 15: Změny devizových rezerv v letech 1993-2013 (v mld. Kč)

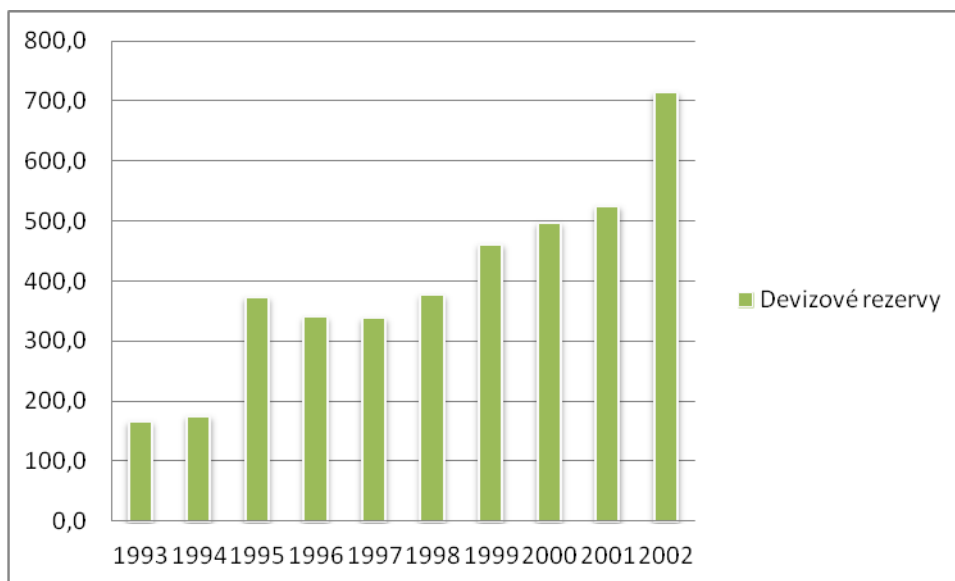

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Nadále se zaměříme na stav devizových rezerv ČNB a jejich vývoj v průběhu sledovaných let. Stav devizových rezerv je ovlivněn intervenčními operacemi České národní banky. Z grafu č. 16 a 17 je zřejmé, že stav devizových rezerv se navyšuje. Devizové rezervy jsou tvořeny pro potřeby státu, který je využívá k nákupu zboží, k splátkám devizových úvěrů atd. Výše devizových rezerv ovlivňuje i zahraniční investory, kteří posuzují jejich výši a na základě toho se rozhodují o svých investicích. Korunové vyjádření devizových rezerv je ovlivněno vývojem kurzu. Je-li kurz koruny posílen, pak se sníží korunová hodnota devizových rezerv a ČNB zaznamená kurzovou ztrátu. Opakem tomu je, když kurz koruny je oslaben.

Devizové rezervy od roku 1993 rostly, největší nárůst byl v roce 1995. Už v roce 1998 se stav rezerv vyšplhal na 376,7 mld. Kč a tato částka představuje krytí dovozu a služeb po dobu 4 měsíců. V porovnání s rokem 1993 to je nárůst o 260,7 mld. Kč, tedy o 224,7 procent.

Graf č. 16: Devizové rezervy ČNB v letech 1993-2002 (v mil. Kč)

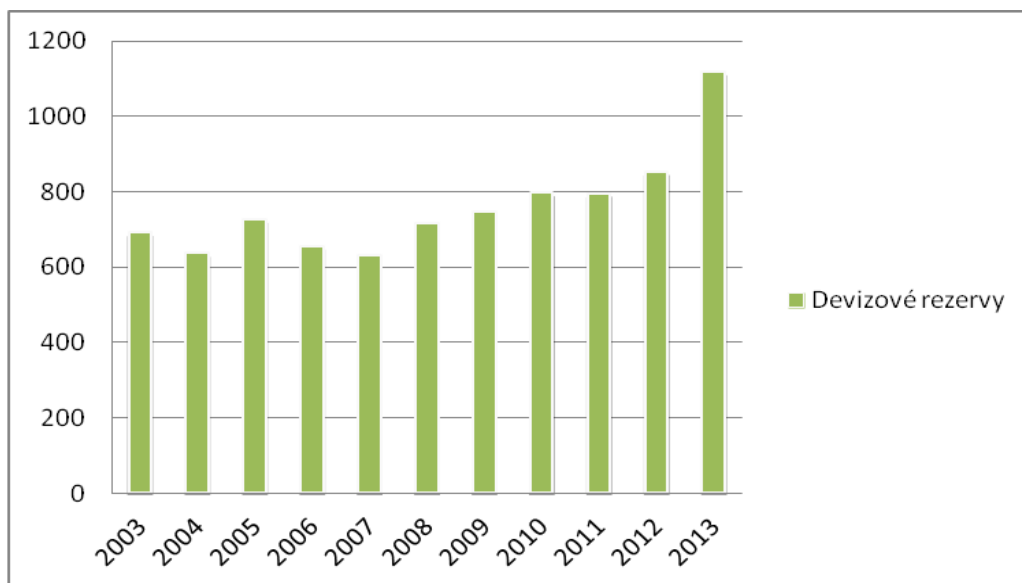

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Saldo finančního účtu za rok 2000 bylo vysoké a převýšilo schodek BÚ a tato situace zapříčinila růst devizových rezerv. Devizové rezervy ČNB vzrostly o 7 procent oproti roku 1999. Devizové rezervy se vyšplhaly v roce 2000 na necelých 497 mld. Kč. Tato suma představuje možnost financování (krytí) 4 měsíců dovozu služeb a zboží.

Jak už bylo zmíněno, rok 2002 byl příznivý na přísun finančního kapitálu, a tím i výnosů plynoucích z jeho nabytí. Na základě těchto skutečností byly inkasovány výnosy z držby devizových rezerv. Celková suma devizových rezerv ke konci tohoto roku představuje minimálně pětiměsíční pokrytí dovozu služeb i zboží.

Graf č. 17: Devizové rezervy ČNB v letech 2003-2013 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Aktivní saldo finančního účtu za rok 2003 převýšilo schodek běžného účtu, a tak se devizové rezervy ČNB, které jsou očištěné o kurzové vlivy, také zvýšily. Jenže vláda v roce 2003 odprodávala devizy na předčasná splácení úvěrů, a tak celková hodnota pro tento rok nakonec poklesla na 691,5 mld. Kč. Celkový pokles činil 23,1 mld. Kč, ale i přesto by suma devizových rezerv stačila ke krytí dovozu služeb a zboží po dobu pěti měsíců.

Mírný pokles v roce 2004 byl způsobený zhodnocením koruny vůči zahraniční měně. Konkrétněji vůči dolaru (USD) a euru (EUR), ale hned v následujícím roce devizové rezervy vzrostly na 726,7 mld. Kč. Už v roce 2006 by devizové rezervy stačily ke krytí dovozu služeb a zboží jen po dobu 3 měsíců. V následujících letech se devizové rezervy udržovaly na stejné hladině. Nebyl zaznamenán výrazný nárůst.

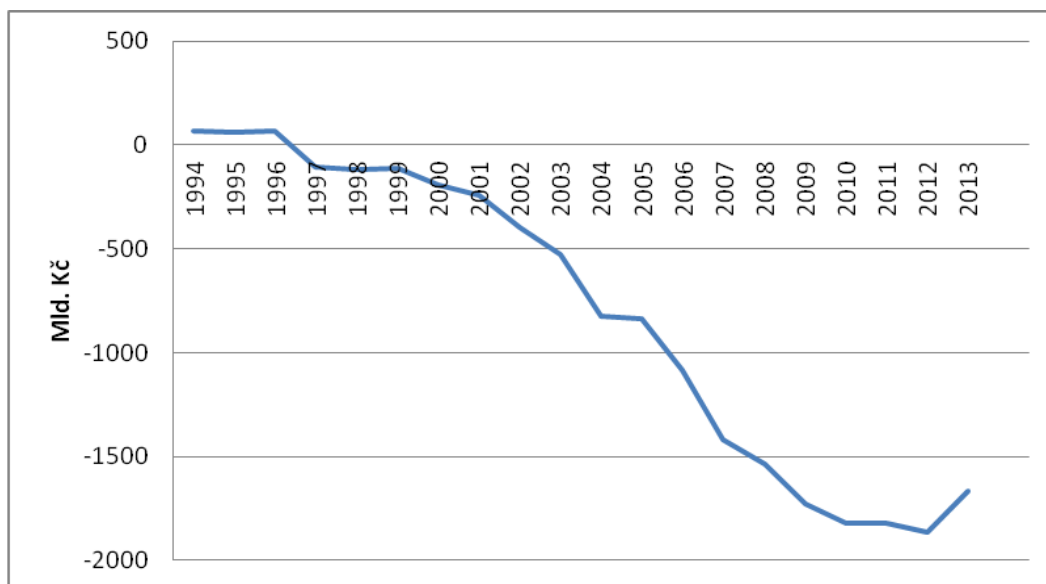
Transakce na účtech ČNB skončily aktivem i v dalších letech. Například v roce 2010 devizové rezervy vzrostly na 796,7 mld. Kč. Tato suma by stačila ke krytí dovozu služeb a zboží na necelé 4 měsíce. Na růstu deviz se podílí inkasování výnosů z investování těchto deviz a samozřejmě i poplatky vybírané od klientů ČNB. V následujících letech rostly devizové rezervy i díky kurzovým rozdílům.

Rok 2013 byl významným milníkem pro devizové rezervy. Celková suma přesáhla hranici 1 bilionu korun, přesněji 1 117,9 mld. Kč. Jak už bylo výše zmíněno, na celkovém stavu devizových rezerv se podílí transakce klientů ČNB a samozřejmě výnosy z devizových rezerv. (ČNB, 2014)

4.6. Investiční pozice České republiky

Investiční pozice České republiky je přehled finančních aktiv a pasiv na rozdíl od platební bilance, která představuje tokovou veličinu. Do přehledu se zahrnují sektory české ekonomiky jako je vláda, banky, ČNB a podniky. Odečteme-li aktiva od pasiv, vznikne nám tzv. saldo investiční pozice. Výsledná hodnota určuje čistý finanční vztah země vůči **neřezidentům**. Podle kladné nebo záporné hodnoty se jedná o pozici **dlužnickou** nebo **věřitelskou**. Investiční pozici země ovlivňuje i běžný účet, v případě že se zhoršuje saldo běžného účtu, pak může být i zhoršena investiční pozice země. (ČNB, 2014)

Graf č. 18: Saldo investiční pozice ČR v letech 2003-2013 (v mld. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

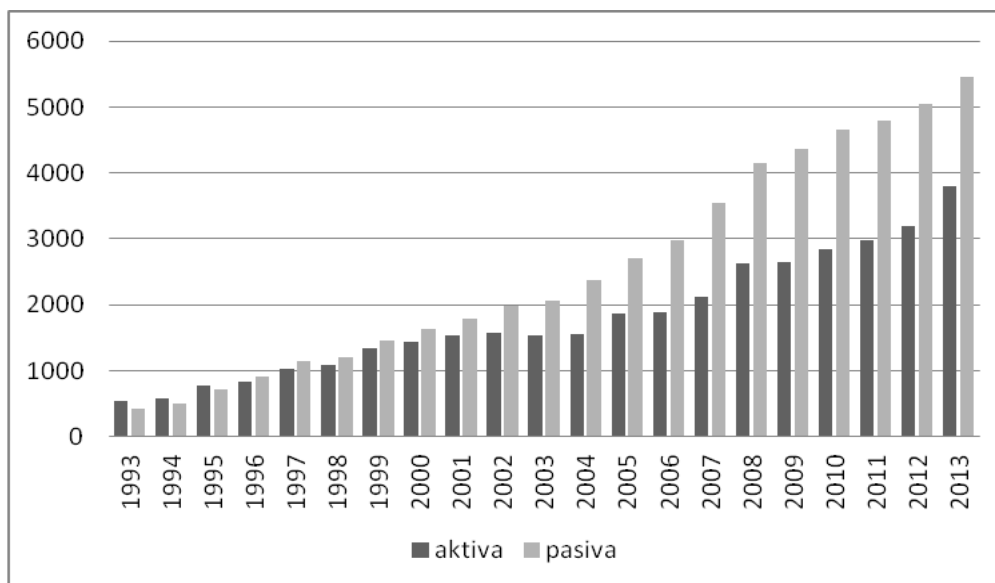
Investiční pozice České republiky vůči ostatním zemím byla zpočátku v kladných hodnotách, to znamená, že převažovala aktiva ČR v zahraničí. Situace se začala měnit už v roce 1996. I na grafu je zřejmý pokles, který byl způsoben

zvýšením závazků v zahraničí. Na přelomu roku 1996 a 1997 se investiční pozice propadla pod nulovou hranici.

Rok 2003 přinesl pasivní saldo už ve výši 527,5 mld. Kč a tím i navýšení dlužnické pozice země. Na růst dlužnické pozice země má vliv příliv kapitálu ze zahraniční, neboli příliv portoliových a přímých investic. Například v roce 2004 se zvýšila pasiva přímých investic o 1 193,3 mld. Kč. Prohlubování investiční pozice České republiky nadále rostlo, ke konci roku 2006 přesáhlo hranici jednoho bilionu korun na celkovou hodnotu -1 083,7 mld. Kč. Od roku 2010 můžeme říci, že se pokles věřitelské pozice mírně ustálil. Saldo investiční pozice se v těchto letech pohybuje okolo 1 822 mld. Kč, a dokonce v roce 2013 se pasivní saldo mírně zlepšilo na schodek 1664,5 mld. Kč.

Snížení schodku investiční pozice roku 2013 představuje druhý nejlepší meziroční výsledek v našem sledovaném období. První byl zaznamenán v roce 1995. Zhodnotíme-li vývoj od roku 1993, pak je patrné, že závazky se v průběhu let zvyšovaly a tím se investiční pozice České republiky dostala do vysokých pasivních hodnot.

Graf č. 19: Přehled finančních aktiv a pasiv v letech 1993 až 2013 (v mld. Kč)

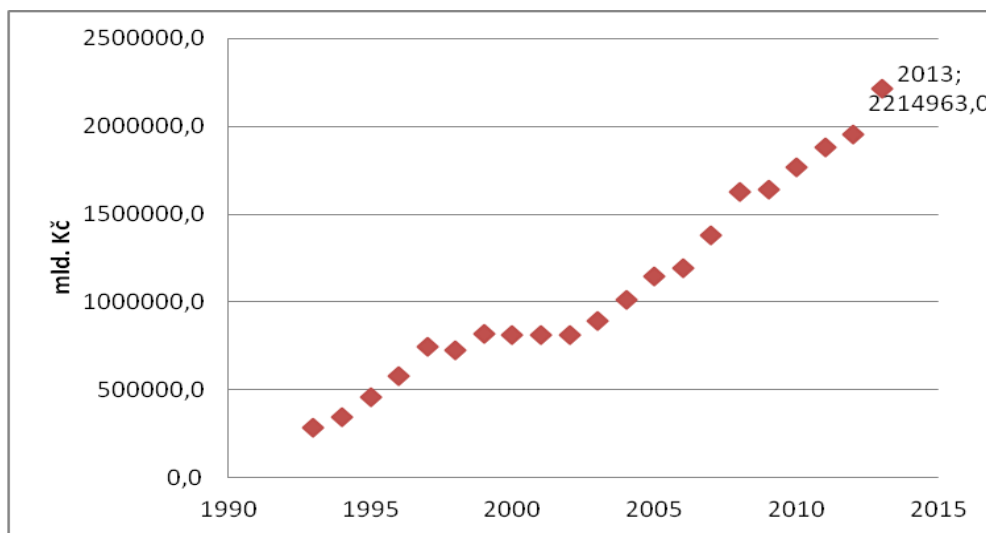

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

4.6.1. Zahraniční zadluženost

Hodnotíme-li z hlediska času strukturu zahraniční zadluženosti České republiky, pak na první pohled je zřejmé, že nejprve vykazuje tendenci zvyšování závazků.

Graf č. 20: Vývoj zahraniční zadluženosti v letech 1993 až 2013 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Krátkodobé závazky představují první část celkové zahraniční zadluženosti. V roce 1993 podíl krátkodobé zadluženosti z celkové zahraniční zadluženosti představoval ke konci roku něco okolo 24 procent. Během pěti let se podíl krátkodobé zadluženosti dostal již na 33 procent. Nejvyšší podíl na této zadluženosti mají obchodní banky, na dalším místě jsou ostatní sektory (podniky).

Dlouhodobá zadluženost představuje druhou část celkové zahraniční zadluženosti. Výše celkové zadluženosti se od roku 1993 pohybovala na pomyslné hranici, která byla únosná z pohledu mezinárodních pravidel.

Rok 1996 přinesl překročení 500 mld. Kč hranice celkového dluhu. Porovnáme-li první námi zkoumané období (rok 1993) a rok 1995, pak nárůst dluhu představuje 291,2 mld. Kč a i v dalších letech celková zadluženost vzrostla. První pokles nastal až v roce 2000. Přestože se celkový dluh vyšplhal na 817 mld. Kč, v porovnání s předešlým rokem to přeci jen znamená pokles o necelé jedno procento (-5,5 mld. Kč). V tomto roce krátkodobá zadluženost už představovala 42 procent z celkové zadluženosti. Pozitivní pokles nastal i v roce 2001, protože dluh vůči

bývalé NDR ve výši 8,9 mld. Kč byl splacen, a to napomohlo k poklesu dlouhodobé zadluženosti.

Celková zadluženost České republiky vůči zahraničí zaznamenala opětovný nárůst. Nejvíce je tato skutečnost patrná v roce 2003, kde se dluh vyšplhal na 895 mld. Kč. Zahraniční dluh se navýšil díky čerpání úvěrů od Evropské investiční banky, vláda zažádala o úvěr z důvodu vybudování dopravní infrastruktury a k zábraně dalším povodním (tzv. protipovodňová opatření). Rok 2004 skončil neuvěřitelnou hodnotou 1 011,8 mld. Kč. Zahraniční zadluženost vzrostla o 13,1 procent. Na růstu dlouhodobé zadluženosti se opět nejvíce podílela vláda. Nadále čerpala z úvěrů a navíc vydala v zahraničí dlouhodobé obligace.

Rok 2008 byl dalším milníkem pro celkovou zahraniční zadluženost. Hranice se vyšplhala na 1 629,5 mld. Kč. Meziroční růst o 252 135,6 mil. Kč. Na prvním místě v celkové zadluženosti se opět umístila podniková sféra (okolo 60 procent) a na druhém místě vláda (necelých 30 procent). Pokud se podíváme na zahraniční zadluženost s ohledem na HDP, zjistíme, že hranice nepatrně překročila 40 procent. Čtyřicetiprocentní hranice je mezinárodně uznávaná a pokládána za bezpečnou.

Růst zahraniční zadluženosti pokračoval i v následujících obdobích. Rok 2010 přinesl 1 766,7 mld. Kč. Meziroční růst o 7,8 procent. Dlouhodobá zadluženost v tomto roce představovala 58,4 procent z celkového zadlužení, kdežto krátkodobá zadluženost v porovnání s předešlým rokem mírně poklesla. Pokračující růst zadluženosti v následujícím období ovlivnilo vydání emisí vládou. Vydání těchto emisí mělo posloužit k financování deficitu státního rozpočtu. Do roku 2011 Česká republika vstoupila s celkovým dluhem 1 877,5 mld. Kč. Meziroční nárůst o 110,8 mld. Kč (= 49 procent hrubého domácího produktu ČR). Krátkodobé dluhy se splatností do jednoho roku mírně vzrostly, podílely se na celkové zadluženosti asi 28,7 procenty. Oproti tomu podíl dlouhodobé zadluženosti mírně klesl (o 123,1 mld. Kč). Dle vyjádření ČNB se na růstu zadluženosti podílela držba krátkodobých dluhopisů zahraničními investory a samozřejmě pokračování čerpání úvěru od Evropské investiční banky.

Posledním sledovaným obdobím je rok 2013. Tento rok byl ve sledovaném období významný. Hranice zahraničního dluhu České republiky překročila hranici

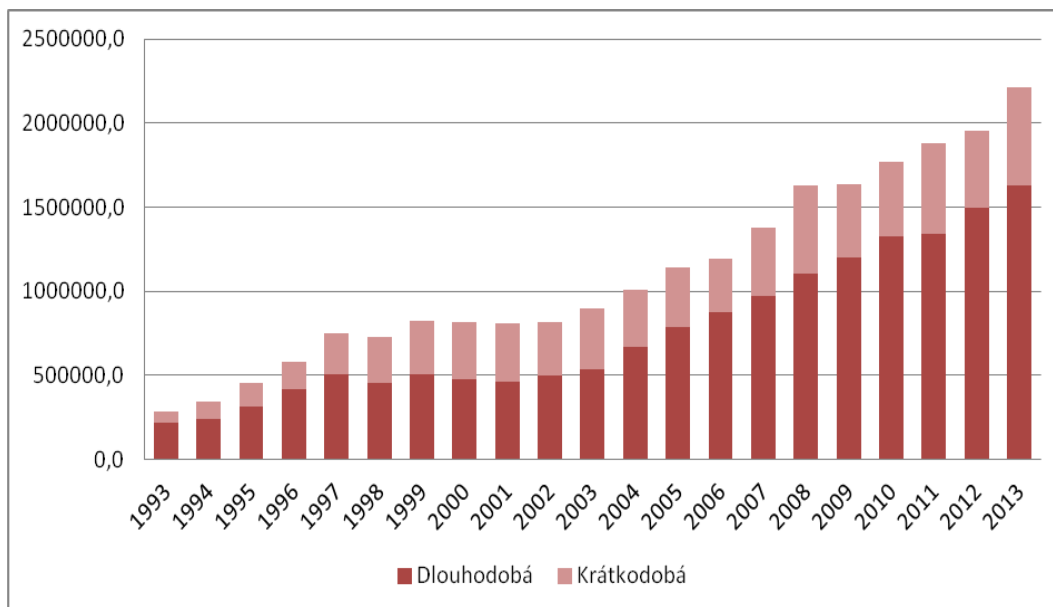
dvou bilionů korun. Přesněji 2 214,9 mld. Kč (= 57 procent HDP ČR). Velký vliv na zadlužování v tomto roce měl bankovní sektor.

Závěrem lze říci, že od roku 1993 do roku 2013 se zahraniční zadluženost České republiky zvýšila asi 7,7 krát. Její růst je v podstatě konstantní, s výjimkou let 2000 až 2001, kdy byl zaznamenán meziroční pokles. (ČNB, 2014)

4.6.2. Krátkodobá a dlouhodobá zadluženost

Celková zadluženost je všeobecně rozdělena na dlouhodobou a krátkodobou zadluženost. Při sečtení obou dvou získáme celkovou zadluženost ČR. V případě, že hodnotíme zadluženost, pak je důležité rozlišovat, zdali se jedná o zadluženost krátkodobou či dlouhodobou. Krátkodobou zadluženost můžeme považovat za větší zlo. Může nastat situace, kdy dlužníci nebudou schopni splatit všechny své závazky najednou. Následující graf nám přiblíží jejich poměr v průběhu let 1993 až 2013.

Graf č. 21: Krátkodobá a dlouhodobá zadluženost v letech 1993-2013 (v mil. Kč)

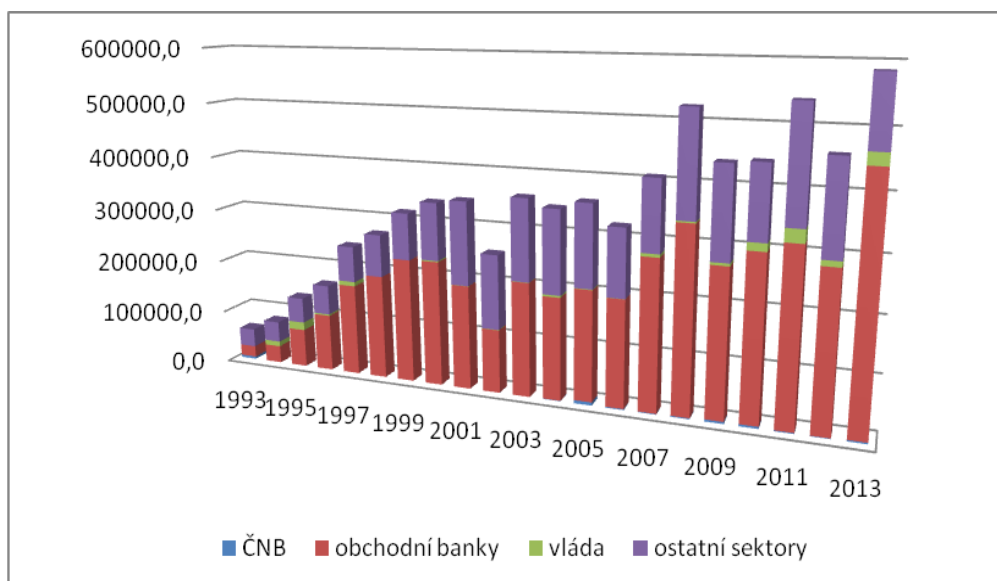

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Česká republika má poměrně příznivou strukturu dluhů. A to z jednoho prostého důvodu. Jak je z grafu zřejmé, i přestože má krátkodobý dluh tendenci se navyšovat, i nadále dominuje dlouhodobý dluh. Průměrná krátkodobá zadluženost za období 1993 až 2013 se pohybuje okolo 30 procent. V roce 1993 se krátkodobá

zadluženost pohybovala okolo 24 procent, ale již v následujících letech se zvyšovala. Nejvyšší podíl krátkodobé zadluženosti na celkové zadluženosti byl v letech 2000 (41,6 procent z celkové zadluženosti) a 2001 (42,6 procent z celkové zadluženosti). Rok 2002 přinesl mírné snížení, nejvyšší podíl na poklesu krátkodobé zadluženosti nese zhodnocení měnového kurzu koruny vůči zahraniční měně.

Graf č. 22: Krátkodobá zadluženost – podle dlužníků (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Sledování krátkodobé zadluženosti lze rozdělit podrobněji. Z pohledu dlužníků je nadále dělena na dluhy ČNB, obchodních bank, vlády a ostatních sektorů.

Z počátku se na krátkodobé zadluženosti nejvíce podílely ostatních sektorů (dále již podniky) sumou 34,2 mld. Kč, ale již od roku 1995 převzaly pomyslné první místo obchodní banky. Od roku 1997 se krátkodobá zadluženost navýšila, nejvíce se na této situaci podepsal nárůst dluhu obchodních bank (meziroční nárůst o 59 procent). Situace pro obchodní banky se mírně zlepšila až v roce 2001. Jejich zadluženost meziročně poklesla, ale i přesto se obchodní banky podílely na krátkodobé zadluženosti skoro 60 procenty. Změna nastala i u vládních dluhů, ty poklesly na 465 mil. Kč.

Obchodní banky v roce 2002 zaregistrovaly velký meziroční pokles závazků, ale i nadále zaujímaly skoro 55 procentní podíl na celkové krátkodobé zadluženosti.

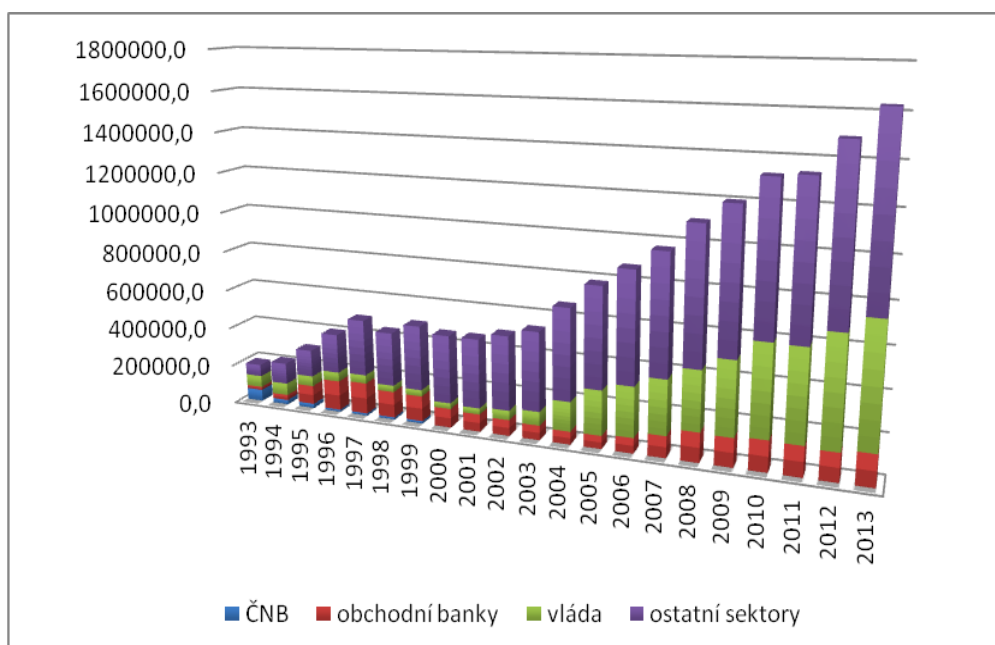
Vládní sektor v roce 2004 zaznamenal vysoký meziroční nárůst o 2,6 mld. Kč na sumu 3 334,6 mil. Kč. Dluh ČNB se navýšil v tomto roce o 843,7 mil. Kč na sumu 0,9 mld. Kč a v následujícím roce dokonce o 5 mld. Kč. Ale z hlediska celkové dlužnické pozice je objem dluhů vlády a ČNB zanedbatelný.

Krátkodobá zadluženost se v roce 2008 podílela na celkové zadluženosti 32,1 procenty. Nejvyšší podíl na této zadluženosti měl dluh obchodních bank. Jeho výše se vyšplhala na 335,4 mld. Kč.

Z dlouhodobého pohledu je zřejmé, že nejvyšší podíl na krátkodobé zadluženosti podle věřitelů zaujímají dluhy obchodních bank, druhé místo zaujímají ostatní sektory, na třetím místě se umístila vláda, která za poslední roky sledovaného období zaznamenávala růst krátkodobého dluhu. Poslední místo zaujímá ČNB, ta se podílí například v roce 2013 na celkové krátkodobé zadluženosti pouze 0,4 procenty.

Graf dlouhodobé zadluženosti, který znázorňuje rozdělení podle dlužníků, se od krátkodobého rozdělení mírně liší. Na první pohled je zjevné, že nejvyšší podíl na zadluženosti mají ostatní sektory (podniky). Rozdíl je patrný u dluhů vlády, ty se postupem let zvyšují.

Graf č. 23: Dlouhodobá zadluženost – podle dlužníků (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

ČNB na počátku let 1993, tedy po rozpadu Československé republiky, dlužila 58 836,1 mil. Kč. V následujících letech se dlouhodobá zadluženost pomalu snižovala. V grafu si lze všimnout, že od roku 2008 není vykázán dluh ČNB. Jedním z důvodů, proč ČNB nemá žádné závazky vůči zahraničí, je ten, že se její úvěry (závazky) převádí do závazků bank. Na začátku sledovaného období jsou nejvíce zadlužené podniky a následně banky. Na třetím místě byla prozatím vláda.

První větší změna nastala v roce 2001 u obchodních bank, kdy splátky závazků u těchto institucí převyšovaly nad čerpáním nových zahraničních úvěrů. Současně začaly růst dluhy podniků. V roce 2003 veřejný sektor už zaujímal přes 40 procent z celkové dlouhodobé zadluženosti, kdežto zadluženost soukromého sektoru nepatrně klesla.

V roce 2004 nastala změna, celková dlouhodobá zadluženost vlády se vyšplhala na 147,7 mld. Kč a zaujala druhé místo. Meziroční nárůst je o 78,7 mld. Kč. Vláda v tomto roce vydala dlouhodobé obligace a nadále čerpala dlouhodobé půjčky od Evropské investiční banky.

Následující roky nepřinesly velké změny. I nadále se podniková sféra podílí na dlouhodobé zadluženosti více jak 50 procenty a vláda zaujímá druhé místo s více jak 30 procenty. (ČNB, 2014)

4.7. Mezinárodní postavení platební bilance České republiky

Cílem každé země je snaha o to, aby export převažoval import, a to z jednoho prostého důvodu. Protože takto získané finance, by země měla, nadále účelově investovat v zahraničí a tím si zajistit úroky, které se přičítají na běžný účet. Docílilo by se toho, že země by si zafinancovala import (dovoz) ze svých prostředků (pomocí zisků ze zahraničí). Ale každá země tohoto stavu nedocílí.

Vnější rovnováha jednotlivých států se odráží stavem salda běžného účtu. Saldo běžného účtu se řadí mezi nominální ukazatele, proto je potřeba použít relativní ukazatel, a to podíl běžného účtu k celkovému hrubému domácímu produktu. Kladné saldo běžného účtu nemusí vždy naznačovat zdravou ekonomickou rovnováhu.

Ke zjištění, jak si ČR vede v porovnání s ostatními státy, zvolíme mezinárodní srovnání výsledků běžného účtu k hrubému domácímu produktu. Obecně řečeno, pokud je záporné saldo běžného účtu, pak lze říci, že výdaje země do zahraničí jsou vyšší než příjmy z transakcí s ostatními zeměmi. Jednoduše řečeno taková země má dluhy vůči zahraničí. (ČSÚ, 2014)

Tabulka č. 1: Podíl salda běžného účtu na HDP

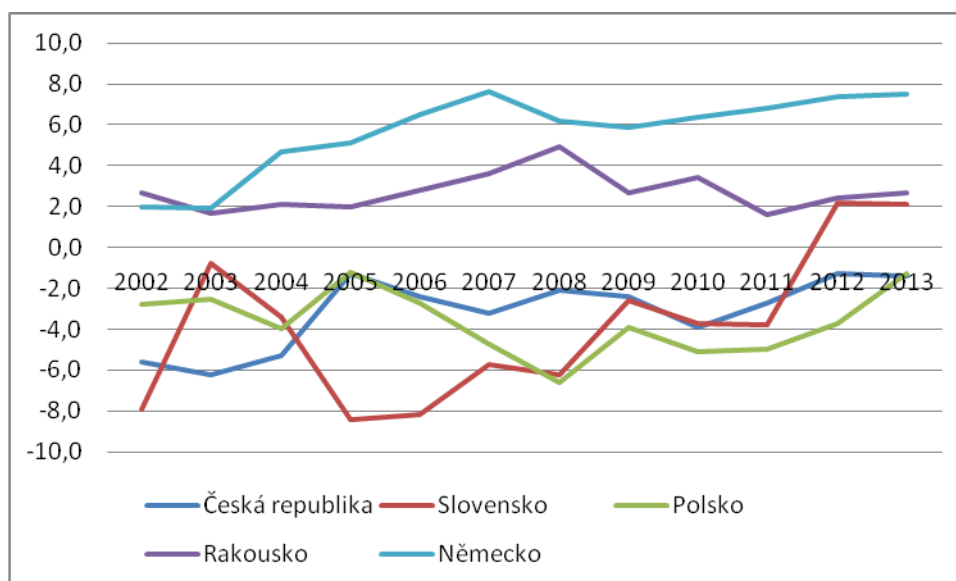
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Česká republika	-5,6	-6,2	-5,3	-1,3	-2,4	-3,2	-2,1	-2,4	-3,9	-2,7	-1,3	-1,4

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČSÚ

Pokud budeme hodnotit podle vnitřní i vnější rovnováhy země, pak ideální hodnota se pohybuje okolo 0. Na základě dostupných informací lze říci, že vstup České republiky do Evropské unie nepřinesl zhoršení, ba naopak mírné zlepšení co se týče stability ekonomiky.

Následující graf vykresluje postavení České republiky v porovnání se Slovenskou republikou, Polskem, Německem a Rakouskem, neboli s okolními státy.

Graf č. 24: Podíl salda běžného účtu na HDP v letech 2002-2013

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČSÚ

5. Závěr

Platební bilance, jak již bylo zmíněno, podává informace o domácí ekonomice a o tom, jak si vede v porovnání se zahraničím. Od roku 1993, kdy vznikla samostatná Česká republika, sestavuje výkaz (statistiku) platební bilance Česká národní banka, která se řídí doporučeními a pravidly Mezinárodního měnového fondu. V rámci horizontální struktury je platební bilance tvořena běžným účtem, kapitálovým účtem, finančním účtem, saldem chyb a opomenutí a devizovými rezervami. Běžný účet je nadále rozčleněn na bilanci zboží, služeb, výnosů a běžné převody. Podstatou kapitálového účtu pak je zaznamenávání finančních zdrojů, které jsou přilévány ze strukturálních fondů Evropské unie. Účet chyb a opomenutí obsahuje takzvané nepřesnosti, kurzové rozdíly a samozřejmě metodické odchylky, které vzniknou při sestavování platební bilance. Poslední položkou jsou tedy devizové rezervy. Ty představují depozita u zahraničních centrálních bank, popřípadě obchodních bank a držené zlato. Úkolem devizových rezerv je vyrovnávání položek platební bilance, ale toto řešení není možné uskutečňovat dlouhodobě.

Platební bilance v průběhu sledovaných let ovlivnilo několik zásadních okamžiků. A to především vstup do Evropské unie, který můžeme považovat za jedno z pozitiv. Kdežto povodně a celosvětová hospodářská krize měly negativní vliv na platební bilanci České republiky.

Pokud se podrobněji zaměříme na běžný účet, pak je na první pohled patrné, že jeho hodnoty jsou trvale pasivní. Deficit běžného účtu nejvíce ovlivňuje bilance výnosů, i přestože na jedné straně zahraniční podniky u nás investují své finance, pak na druhé straně své zisky už v České republice nereinvestují. První pasivní saldo běžného účtu bylo zaznamenáno už v roce 1994, a nejedná se tedy o přechodný schodek, nýbrž o dlouhodobou situaci. Na deficitu běžného účtu se z počátku nejvíce podílela obchodní bilance. Ta byla následně vystřídána výnosovou bilancí. Naopak ke snížení deficitního schodku napomáhá saldo bilance služeb. Zlepšení obchodní bilance je možné přičítat i tomu, že Česká republika začala více obchodovat se zeměmi Evropské unie. Na vývozu a dovozu se tedy nejvíce podílejí partneři z EU, představují 80-90 procent všech obchodů. I konkurenceschopnost tuzemských

výrobků v zahraničí vzrostla. Ale i přes to by se měla země zaměřit na zvýšení exportních výkonů.

Velká pozornost v rámci platební bilance se věnuje i finančnímu účtu. Hlavním důvodem je to, že přebytek finančního účtu je využíván k financování schodku běžného účtu. V rámci tohoto účtu se sledují přímé, portfoliové a ostatní investice. Zájem zahraničních investorů je především v oblasti zpracovatelského průmyslu a v sektoru služeb. V rámci sledovaného období rok 2013 přinesl prozatím nejvyšší saldo finančního účtu.

Investiční pozice České republiky vůči zahraničí se na začátku sledovaného období pohybovala v kladných hodnotách. To znamená, že převažovala aktiva ČR v zahraničí. Zásadní změna nastala v roce 1997, kdy se situace změnila a investiční pozice propadla do pasivních hodnot. V roce 2006 deficit salda investiční pozice dosáhl jednoho bilionu korun a i nadále pasiva v zahraničí rostou.

Zahraniční zadluženost České republiky, která je součástí již zmíněné investiční pozice, ovlivňuje bilanci výnosů a tím saldo běžného účtu a následně celkovou platební bilanci. Sledování zadluženosti a její udržitelnosti je proto důležité. Pro udržitelnost vnějšího dluhu je potřeba nahradit krátkodobé úvěry dlouhodobými úvěry. Vyhodnotíme-li situaci v ČR, pak lze říci, že postupem let narůstá dlouhodobá zadluženost a přestože klesá podíl krátkodobé zadluženosti pak v konečném důsledku, je patrné, že naše země udržitelnost zahraničního dluhu poněkud nezvládá. Na přelomu let 2003 a 2004 začala výrazněji růst. Vliv na této situaci má i zadlužování vládního sektoru, a to především vydáváním státních dluhopisů.

Závěrem lze říci, že následný vývoj platební bilance bude ovlivněn nejen vývojem ostatních zemí a jejich ekonomik, ale i událostmi v rámci České republiky.

6. Seznam Literatury

BRČÁK, J., SEKERKA, B., 2010. *Makroekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-245-5.

DURČÁKOVÁ, J., MANDL, M., 2007. *Mezinárodní finance*. 3. vydání, Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-1170-6.

DVOŘÁK, P., 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-075-1.

HECZKO, S., 2007. *Pracovní texty k předmětu Mezinárodní ekonomické vztahy*. Ústí nad Labem: Fakulta sociálně ekonomická UJEP. ISBN 987-807044-922-6.

HELÍSEK, M., 2002. *Makroekonomie. Základní kurs. II. přepracované vydání*. Slaný: Melandrium. ISBN 80-867-5418-9.

HOLMAN, R., 2001. *Ekonomie 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-387-6.

JIRÁNKOVÁ, M. a kol., 2010. *Mezinárodní ekonomie*. 1. vydání Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3276-3

KLÍMA, J., 2006. *Makroekonomie*. 1. Vydání, Praha: Alfa Publishing. ISBN 80-86851-27-3.

KUBIŠTA, V. a kol., 2009. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. 1. vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-191-5.

MARTÍNEK, Z., 2008. *Zahraniční dluh – Příčiny a důsledky – Diplomová práce*. Jindřichův Hradec: VŠE – Fakulta managementu v Jindřichově Hradci.

PLCHOVÁ, B., 2007. *Zahraniční ekonomické vztahy ČR*. 3. vydání, Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1285-3.

Internetové zdroje:

ČNB: *Platební bilance*. ČNB[online]. 2014 [cit. 2014-8-28]. Dostupné z WWW:<https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/index.html>

ČNB: *Investiční pozice a zadluženost České republiky vůči zahraničí*. ČNB [online]. 2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/cs/kalendar/investicni-pozice-cr-vuci-zahranici-a-zahranicni-zadluzenost/2015-03-20_27.html>

ČSÚ: *Podíl salda běžného účtu na HDP* [online]. 2014 [cit. 2014-11-12]. Dostupné z WWW:<[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/F1004883D1/\\$File/370002140829.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/F1004883D1/$File/370002140829.pdf)>

ČNB: *Databáze časových řad: Zahraniční zadluženost* [online]. 2014 [cit. 2014-10-09]. Dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_SESTAVY?p_strid=ADEC&p_sestuid=&p_lang=CS>

ČNB: *Časové řady platební bilance. ARAD - Systém časových řad* [online]. 2003-2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z WWW:
< http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_SESTAVY?p_strid=ADACAB&p_sestuid=&p_lang=CS >

ČNB: *Databáze časových řad*. ČNB [online]. 2003-2014 [cit. 2014-05-22]. Dostupné z WWW:
<http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=29344&p_strid=ADACAA&p_lang=CS>

7. Přílohy

Příloha 1: SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Podíl salda běžného účtu na HDP

Tabulka č. 2: Podíl dlouhodobé a krátkodobé zadluženosti v letech 1993-2013 (v %)

Roky	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Podíl krátkodobé zadluženosti	24,2	29,3	30,8	28,5	32,7	37,4	38,4	41,6	42,6	38,7	40,1
Podíl dlouhodobé zadluženosti	75,8	70,7	69,2	71,5	67,3	62,6	61,6	58,4	57,4	61,3	59,9

Roky	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Podíl krátkodobé zadluženosti	40,1	34,0	31,3	26,9	29,6	32,1	26,7	25,1	28,7	23,5	26,4
Podíl dlouhodobé zadluženosti	59,9	66,0	68,7	73,1	70,4	67,9	73,3	74,9	71,3	76,5	73,6

Zdroj: Vlastní zpracování tvořené z podkladů ČNB

Příloha 2: SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Vývoj hlavních účtů platební bilance v ČR v letech 1993-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 2: Obchodní bilance v letech 1993-2002 (v mld. Kč)
- Graf č. 3: Obchodní bilance České republiky v letech 2003 až 2013 (v mld. Kč)
- Graf č. 4: Bilance služeb České republiky v letech 1993-2002 (v mil. Kč)
- Graf č. 5: Bilance služeb České republiky v letech 2003-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 6: Bilance výnosů České republiky v letech 1993-2002 (v mil. Kč)
- Graf č. 7: Bilance výnosů České republiky v letech 2003-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 8: Příjmy a výdaje bilance výnosů v letech 1993-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 9: Běžné převody platební bilance České republiky v letech 1993-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 10: Běžné převody platební bilance České republiky v letech 2003-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 11: Kapitálový účet platební bilance ČR v letech 1993-2002 (v mld. Kč)
- Graf č. 12: Kapitálový účet platební bilance ČR v letech 2003-2013 (v mld. Kč)
- Graf č. 13: Finanční účet platební bilance ČR v letech 1993-2002 (v mld. Kč)
- Graf č. 14: Finanční účet platební bilance ČR v letech 2003–2013 (v mld. Kč)
- Graf č. 15: Změny devizových rezerv v letech 1993-2013 (v mld. Kč)
- Graf č. 16: Devizové rezervy ČNB v letech 1993 (v mil. Kč)
- Graf č. 17: Devizové rezervy ČNB v letech 2003-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 18: Saldo investiční pozice České republiky v letech 1003-2013 (v mld. Kč)
- Graf č. 19: Přehled finančních aktiv a pasiv v letech 1993 až 2013 (v mld. Kč)
- Graf č. 20: Vývoj zahraniční zadluženosti v letech 1993 až 2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 21: Krátkodobá a dlouhodobá zahraniční zadluženost v letech 1993-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 22: Krátkodobá zadluženost – podle dlužníků v letech 1993-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 23: Dlouhodobá zadluženost – podle dlužníků v letech 1993-2013 (v mil. Kč)
- Graf č. 24: Podíl salda běžného účtu na HDP v letech 2002-2013

Příloha 3: SEZNAM ZKRATEK

PB	platební bilance
BÚ	běžný účet
OB	obchodní bilance
BS	bilance služeb
BV	bilance výnosů
BP	bilance převodů
KÚ	kapitálový účet
FÚ	finanční účet
ΔDR	změna devizových rezerv
EU	Evropská unie
ČNB	Česká národní banka